

Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatalában megjelentek, s általa minden biteles könyvrésznél, Pesten: Eggenberger Ferdinand, Budán: Nagel és Wischán-nál kaphatók:

ETHIKA,

vagy:

bölcsészeti erkölcsstan.

Irta **TÉLFY JÁNOS.**

Nagy nyolczadrét. (216 lap.) Borítékba fűzve ára 2 forint ausztr. érték.

A RÓMAI JOG TANKÖNYVE.

Irta

Dr. Mackeldey Ferdinánd.

A tizenegyedik, dr. Fritz János Ádám által tetemesen javított és bővített kiadás után magyarra áttették

Báttaszéki Lajos, Löw Tobiás és Wagner Géza.

Három kötet. Nagy nyolczadrét. (226, 244, 211 lap.) Borítékba fűzve 6 ft.

Birtok-vétel.

Megvételre kerestetik egy 600—800 holdas, — haszonbőrlésre pedig egy 400 és egy 600 holdas birtok. Bővebb tudósítást ad az „Országos eng. ügynökségi iroda“ (Pesten, városház-utca 1-ső szám alatt). 736 (8-8)

Nincs többé szeplő!

A leghathatós szepítő-szer szeplő, májfoltok s pattanások ellen a **LILIACÉE PARISIENNE**

Egy tégely, mely 8—10 hétig is eltart, elegendő a legszebb és legtisztább arczbor előhozására. — Egy tégely ára használati utasítással 3 ft., beszállítás 20 kr. **Rakhelyek PÉSTEN: Thalmyer A. és farsa, — Lueff M. illatkereskedése, Porri F. vacsi-utca 19-ik szám. — Molnár J., vacsi-utca 20-ik szám. 683 (5-12)** A keleti marhavész ellen legcélszerűbb óvszerül ajánlható:

ÁRJEGYZÉKE
azon **magyar kovamalom-köveknek**

melyek **LÁ CZAY SZABÓ KÁROLY**

sárospataki gyárában

francia módra készítettnek, melyek az 1862-iki londoni világkiállításon első rendű érem megnyerésével tüntették ki, melyek most egy

legújabb felfedezett hasonlíthatatlan szépségű

kovafajból,

melynél malomkönek tökéletesebb még nem találtak fel.

Ez egy kékes-fehér, tiszta, száraz, lépes, ritkás és faraghatóbb, mint az eddig használt vad kemény kovafajok; mindazáltal lépcsőségénél és porosításánál fogva az élit tovább megtartja. — Fő tulajdona az, hogy nem csupán száraz őrlésre alkalmas, de nedvesített élet-őrlelés is az élit 8—10 nap megtartja, többet a szebb lisztet őröl, mint más kő, győzősebb, a zsákot megtölti, rozsa-őrésre, melyhez még alkalmas kő nincs felfedezve, ez felülmúlhatatlan; — nem csupán gőz- és malmokra alkalmas, de mindenféle kisebb, vízi-, száraz- és szélmalomokra is; különösen szélmalomokra, mert kemény, mégis engedékeny, könnyen élesíthető, ritkán kell élesíteni, és mindenféle nagyságban készíthető.

A megrendelések minden pár kőre 50 forint előrelvő beküldése által történnek, a többi rész utólagosan fizetetik. A kő nagysága jobbra vagy balra forgású, és a közep-lyük bősége tudatandó.

A kövek ára párszámra itt helyben osztrák értékben:

Szélesség, hüvelyk:	36	37, 38, 39	40	41, 42	43, 44	45	46	47, 48
Párszámra forint:	180	195	205	210	220	225	240	255
Szélesség, hüvelyk:	49, 50	51, 52	53, 54	55, 56, 57, 58, 59, 60				
Párszámra forint:	270	300	315	375				

Árjegyzéke a sárospataki közönséges malomköveknek, melyeknek ajánlására annyit hozhatok fel, hogy a történelem ezen bányák fölül annyit jegyzett fel, hogy midőn a magyarok e hont elfoglalták, ezen bányákat már itt találták,

de hogy annakelőtte mikor fedeztetek fel, annak híre az óskor homályában tűnik el, és azóta ez mindig fennáll, virágnak, s a maga nemében jóságra nézve hozzá hasonlót földelni még ezideig minden fűrészelés hátrahagyott volt.

A kövek ára darabszámra itt helyben osztrák értékben:

Szélesség, hüvelyk:	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46
forint:	40	42	44	46	48	50	52	54	56	58	60
Szélesség, hüvelyk:	47	48	49	50	51	52	53	54			
forint:	62	64	66	68	70	72	74	76			

Ezen árjegyzék tisztára kifaragott 12 hüvelyk magas kör kevéredődik, ezenfelül a mennyi hüvelykkel magasabb a kő, ára annyi 3 forinttal emelkedik; ellenben, a mennyi hüvelykkel alacsonyabb, annyi 2 forinttal kevesedik.

Helyben, a bányában vásárlók számára megmarad az eddigi szokás, miként a durván kifaragott kövek alk. szerint adatnak el.

Megrendelések mind a két rendbeli kövekre nézve elfogadtatnak **BUDÁN: Blum Janos** gőzmalom-tulajdonos urnál. — **PESTEN: Vidáts István** ur gépgyárában, hol megtekintés végett kész malom-kövek is léteznek. — Kelt Sárospatakon, jun. 2-án

649 (2-3) **Láczay Szabó Károly.**

Mindennemű

737 (2-6)

divatárunk, butorszövetek, szőnyegek- és függönyökkel

dúsan berendezett raktárunkat, ugyszintén nagy választékban levő bel- és külföldi

papir-kárpitokat (Tapeten)

ajánljuk gyári árákon a tisztelt czimű közönség figyelmébe.

Fischer J. L. és fiai.

Pesten, bécsi-utca 2-ik sz. a.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatja Landerer és Heckenast, egyetem-utca 4. szám alatt Pesten 1864.

Pest, augusztus 28-án 1864.

Előfizetési feltételek 1864-dik évre:
a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. Fél évre 5 ft.
Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokk illetőleg, 1863. november 1-től kezdve: Egy, négyzetes hasznúzott papírral 10 krba; háromszögletű vagy téglalapú íratásnál csak 7 krba számítatik. — Képföldre nézve kiadó-hivatalunk számára hirdetések elfogad, Hamburg és Altonában: Haasenstein és Vogler. — M. Frankfurtban: Otto Mollien és Jaeger könyvkereskedése; Bécsben: Oppelk Alajos, — és Pesten: a keret-sz. gazdasági ügynökség Is. József-utca, 14. sz. a. Bélyeg-díj, külön minden ígatás után 30 ukr.

Márton István.

(1760—1831.)

Minap említettük, hogy aug. 14-én állították fel a pápai ref. főiskolában Márton István emléksobrát. A hazai nevelés ezen reformáló hőst és a pápai ref. főiskola újralkotóját tiszteljük mándi *Márton Istvánban*, kinek a „közjóra világoló“ életét és eredménydús tevékenységét szándékozunk röviden megismertetni.

Márton István 1760. nov. 23-án Iszka-Szent-Györgyön, (Veszprémmegyében) született, a hol atyja lelkész volt. Ez pedig — Rudolf király alatt nemességre emelt család ivadéka — Szatmármegye Mánd helységéből származott át dunántulra.

Nyilvános tanuló pályáját 14 éves korában kezdé Szentkirály-Szabadján, az akkor ott főnálló grammatikai iskolában. A dunántúli ref. egyh. kerületnek ez idő szerint nem levén felsőbb iskolája, Mártont 1774-ben szülői Kecskemétre vitték az ott virágzó gimnáziumba. Az itt töltött négy évnek köszönhető a latin nyelvben s a római klasszikusokban szerzett széles és alapos ismeretét. Elvégezvén a gimnáziumi tanfolyamot, 18 éves korában a bölcsészeti és theologiai pályára Debreczenbe ment, a hol akkor a történetet dr. Hatvani, s a philosophia mellett magánóráiban Wolf bölcsészeti műveit tanulmányozta, s a gazdag könyvtár tudományos kincseit hangyaszorgalommal törekedett megismerni. — Ez idő szerint kellemetlen meghasonlás fejlett ki Debreczenben a tanuló ifjúság és tanári kar között, a tanulók segélyezése tárgyában, minek az lett egyik következménye, hogy Márton még mielőtt a seniorságra eljuthatott volna, Nánásra ment tanításra. Itt tanulta meg magán szorgalommal a német nyelvet. — A vezetése alatt levő tanítókat gyámolította, a felsőbb, már latin nyelvet tanuló osztályokat maga tanította, s az iskola vezetésében és tanításában oly kitünő sikert mutatott fel, hogy a derék

hajduváros a rendes két év eltelté után még egy évig nem ereszté el. Végre a nevelési terezen szerzett gyakorlati ismeretekkel gazdagodva, 1789-ben búcsút vőn a tanítószéktől, s jövedelméből megtakarított pénzecskéjével még azon év július havában külföldre utazott. Bécsből Drezdát, Lipsét és Jenát meglátogatva, Göttingában állapodott meg. A lelkési pályára készülvén, majdnem kizárólag a theologiai tudományokkal foglalkozott.

A tanórákon kívül levő idejét majdnem

helyre szándékozott menni, hogy a csendes lelkési hivatalba lépjen, midőn a gondviselés más munkatérre szolította alkotó szellemét. A pápai egyházközség, gimnáziumába tanárrul hívta meg.

A pápai iskola nem igen különbözött az idő szerint több faluban található grammatikai iskoláktól, midőn 1790-ben az előzőtt évben tűz által sokat szenvedett gyülekezet Márton tanárral hívta, s a 30 éves, sok oldalú készülségű, tetterős férfi még azon év decemberében elfoglaltá helyét. A meghívásakor Mártonban az a gondolat született meg, s az a szándék vezette Pápára, hogy ott nemcsak az iskola régi fényét kellene visszaállítani, „hanem a nyugati ref. magyarságnak, a dunántúli kerületnek, egy a debreczeni és pataki iskolához hasonló főiskolát kellene teremteni.“

Márton, mihelyt átvette az iskola igazgatását, mindenekelőtt buzgó pártfogókat igyekezett az iskola számára szerezni, a közelben és távolban személyes megkeresés és levelezés által. Kifürkészte és czélra az összeköttetéseknek, a buzdításnak és segélykérésnek mindennemű kigondolható tisztességes módjait. — E buzgó fáradozások eredménye lön, hogy az egyháztanács már az 1793 dik év elején hozzá fogott az iskola fölépítéséhez és már az 1794 év végén a két emeletes iskola-épületben szállásol-gatta be Márton felszaporodott növendékeit. Pár év múlva 1795-ben a papnövelde is megnyitott 3 évi tanfolyammal s az 1797. jun. 13-án Tatában tartott egyh. kerületi gyűlés a pápai tanintézetet „kerületi anya-iskolául“ ismerte el.

Küzdelmében a vaserélyű Mártonnak az iskola-alkotásban hű osztálytársa volt a kitünően tapintatos egyházi férfi, Tóth Ferencz, akkor már pápai theol. tanár. És kettőjük buzgó fáradozásának sikere lön, hogy 1804-ben a négy ref. egyházkerületnek Pesten tanácskozó képviselői, a pápai főiskolát a négy superintendentiában levő

MÁRTON ISTVÁN.

többi főiskolának, jelesen a patakinak és debreczeninek velük egyenlő testvéreül ismerték el. Ekkép a mi 1790-ben még csak egy illetet férfi lelkesedésében élő álom volt, a kitartó erély és közjóakarat valóságga érlelte!

A közbuzgalom fölépítette az iskola *fa-lait*, de magát az intézetet, Márton szervező szelleme, a zsufolásig megtölt teremben tanító Márton emelte fel kathedrájából, innét rázta fel a közrészvéket is. Testestől, lelkestől praktikus tanár volt. — A Pápára érkeztek három tanítóval ellátott három osztály csakhamar 6 osztályra nőtt. Ekkor rendezte a tanfolyamot. Négy éves elemi iskolát állított; erre következett a 6 évi gymnasium. A gymnasiumot az igazgató vezette és rendezte, a mely tisztelet 1790—1810-ig maga Márton viselte. A gymnasiumra következett az 1795-ben megnyitott theologiai, előbb 3, később 4 évi tanfolyam, a melynek első két évében a bölcsészeti tudományok tanítottak. — Rendes tanárok hiányában sok ideig Márton a szó teljes értelmében maga volt minden mindenképpen. 1795. kezdte meg előadásait a Kant által megkezdett philosophiai irányban, magyar nyelven. Apáczai Csere óta Márton volt az első, ki a bölcsészeti iskolai kathedrából magyar nyelven szólaltatta meg, és tanította mindaddig, míg az 1815. egyh. kerületi gyűlés határozata folytán ismét latinul kénytelenítettet előadni.

Halmozott tanórái mellett gondosan ügyelt a növendékeknek a tanórákon kívüli magaviseletére is. Gyakran meglátogatta lakosbárákat és étkezéseiket, (főleg midőn már „köztartást”, convictust is állítottak), szemmel tartotta ruházatukat. A legapróbb részletek sem kerültek ki figyelmét. A fiatal emberben sem a fényűzést és czírfirkodást, sem az önelhanyagolást és piszkosságot ki nem állhatta, a fiatalságnak mind e két gyakori gyengeségét, szenvedélyét igyekezett pusztítani, a szobában talált legkisebb rendetlenség vagy egy tisztítatlan csizma, avagy egy fésületlen fő ép úgy nem bújhatott el szeme elől, mint egy fényes pityke a dolmányon, vagy egy fitos orru csizma. A rendtartásban való szigorra mellett is tanítványai mindig bálványozták, mert tudták, hogy igazságos és szerető szívű ember.

Mint praktikus tanító, a kéziratokat igyekezett nyomtatott kézi könyvekkel váltani fel, még oly tantárgyakban is, a melyeket nem maga tanított. Így adta ki a következő munkákat: 1) *Langü Colloquia Imitationibus hungaricis, lexicó latino-hungarico brevique Grammatica adornata. Jaurini 1792.* 2) *Rudimenta vaggis deák nyelv első kezdete.* 3) *Phaedrus meséi magyar példák, nyelvtani, szónoklati s költészeti szabályokkal Győr. 1773.* 4) *A német nyelv első kezdete.* 5) *A görög nyelv első kezdete. 1795.* Ez az első magyar nyelvben irt görög nyelv-tan irodalmunkban. 6) *Magyar ABC. 1817.* Továbbá Scheller után *szónoklattant*, Kiese-wetter után *logikát*, Weidler szerint *tiszta mértant* dolgozott.

De legnagyobb, az egész országot átjáró hatást gyakorolt Márton philosophiai tanításával és dolgozataival. 1795-ben a Kant által megalapított „kritika philosophiát”, kezdé tanítani, e téren irt műveiben Krug munkáit használva hozzá forrásul. Márton előadásainak első hatása megdöbbenté a régi nézetek híveit, s erős visszahatást támasztott.

Az irodalomban és gyűléstermekben vívott harcban nem csupán az új tanok, hanem hirdetőjüknek személyisége is, sőt maga azon tanítvány is megáldandó, a mely az „egyházra veszélyes elvek terjesz-

tésének fészkeül” tekintett. Az irodalomban legerősebb ellenfele volt a „Rostalgátásokban” Kant bölcsészete s különösen Márton erkölcsstana ellen névtelenül fellépett Budai Ferencz és Rozgonyi.

De épen e küzdelem annyira fokozta az iskola iránti érdeklődést, hogy az ország minden részéből vándorolt az új nemzedék Pápára (még olyanok is számosan, kik mástól már bevégeztek iskoláikat) mint az új világgosszág tüzhelyéhez. Lassankint a m. v. sárhelyi, a pataki, majd a debreczeni főiskolákba is behatolt a Kant féle bölcsészet, s alig egy ivadék nyomán majd az egész magyar ref. egyház papsága e bölcsészet s a befolyása alatt keletkezett theologia iskolájának növendéke volt.

Mártonnak apróbb, s leginkább polemikus iratain kívül e következő nevezetesebb bölcsészeti és theologiai dolgozatait ismerjük:

1. *Keresztényen theol. morál vaggis erkölcsstudomány.* Hallgatói számára kiadta M. I. 1796. Ehhez van mellékelve a prot. ker. confessioion levő ifjúság számára készített katechismusk kritikája.

2. *Ker. morális kis katechismus.* A Helv. vallástétellel meggyezőleg, a magányos olvasóknak számokra. Bécs, 1817.

3. 1820-ban jelent meg a már korábban kidolgozott bölcsészeti rendszerének első kötete, s egyszersmind első része e címmel „*Systema Philosophiae criticae. In compendium redegit, latine interpretatus est ac edidit St. Márton. I. Th. Philosophiam fundamentalem, logicam, metaphysicam, et aestheticam in se completens, Viennae.* 1822-ben akar kiadni bölcsészetének második részét: „*Systematis Philosophiae in compendium redacta pars altera. Philosophiam completens.*” Azonban kiadását az akkori bécsi censura megtiltotta.

Hasonlóul kéziratban maradtak fenn, az 5. „*Compendium historiae philosophiae*” és a 6. „*Paedagogica scholastica.*” melyben különösen Pestalozzi nevelés és tanítás-élvét ajánlá az alkalmazásra.

Magán házi életéről nem sokat mondhatunk, az ő küzdele teljesen az iskola volt. Házi körében csendes, s épen ezért boldog családi életet élt. 1791-ben megnősült, s házas életét tíz gyermekkel áldá meg az Isten. Azonban a tíz közül csak három élhetett túl a jó apát és gondos nevelőt. Gyermekai mellett még mások gyermekeit is magához vette nevelés és tanítás végett, saját háza is egész nevelőintézet volt. Mikor az iskolában elvégezte a tanítást, haza ment tanítani, és tanulni. Egész élete ebben folyt le, és ő nem is akart másképp élni és egyebet tenni, mint a pápai iskolában tanítani. 1795-ben pappá szenteltette föl magát, s a tanárság mellett segéd, vagy is helyesebben „második” lelkész volt a pápai gyülekezethél. 1814-ben Torkos superintendens halálával az egyház rendes lelkészévé választotta, de nem fogadta el. Az egyházkerületben mint a consistorium rendes ülnöke minden gyűlésen hű képviselője volt az iskola érdekeinek. 1823-ban Rozgonyi József tanár halálával a s. pataki bölcsészeti tanszékre hívatott meg. De a legszivesebb meghívások és megiszteltetések dacára sem tudta Pápát elhagyni, s megilletődvé mondá barátainak: „*itt léptem föl a világ elé, itt akarok le is rogni.*”

Életéből egy csoport adoma származott a dévaj ifjúság ajkairól, a melyek sokszor ellenkező vonásokat tüntetnek föl az öreg ur jelleméből. Egyik a pedanságig szigorú rend emberét, másik a tréfás, eleven kedélyű öreget örökíti, némely tanítványai az utabbiokri világosodás, és minden tekintetben

való előhaladás és előre vivés bajnokát, a nevelés reformatorát dicsérik benne, mások az elavult multnak, a külségeken is szügetes, vaskalapos hösét emlegetik. Így beszél róla, hogy a folytonosan ázsiai nyerseségünk ellen küzdő Márton a leczkén elavuló vagy helytelenkedő diájkának hamar a fejéhez hajítja a bibliát, mondván: „*illendően viselje kend magát.*” Ha valamelyik ficzkó bizonyos nagy hajjal talált elébe kerülni, rögtön megragadta az üstökét, s egy darabon legálabb maga lenyiszálta a haját, hogy a többi is kénytelen legyen apróra nyiretni, ekkép vélvén biztosítani, hogy az urfi tisztán fogja a fejét tartani. — Ha nyalka hegyes orru csizmát látott, könnyen megtegte, hogy a delinquenssel azonnal kiüszőre tette a lábát, s egy baltával levágta csizmájának felkunkorodó hegyét, nem mintha az új divatot üldözte volna, de mert a hegyes orru fitos csizmában a betyárságot látta symbolizálva. — A házához növelésbe és javításba adott urfiknak mielőtt iskolából hazamentek, piros strimpfit, csatos cipőt, térdig érő német plundrát kellett huzniok, ekkép biztosítván magát, hogy nem fognak elszökni lapdázni, nehogy az utcán mindenféle csufuságokkal hajgálják meg őket, hanem ember szemé elől elbujva, tanulni fognak. — Száz ily érdekes adoma rajzolja Márton tanári sajátságait.

Nagyon mértékletes életű volt, s annak következtében roppant munkássága mellett is oly egészséges, hogy nem emlékezett rá, miként betegsége miatt tanórákat kellett volna mulasztania. — Végre midőn már 40 évig tanárkodott, majdnem 71 éves korában, 1831. sept 21-dikén alig egy napi betegség után cholera-ban halt meg.

Péter király.

(Ballada.)

Künn a nehéz felhő szakad,
Villám ragyog, patak megárad.
Dübörg az ég, reszket a föld,
Ijedten fut minden vadállat.

Alszik Péter bíbor-ágyán,
Keze mintha kardot szoritana.
Haja borzad, ajka reszket,
Arca verejtékek boritva.

Mennyezetes ágyát rázza,
Mintha kiáltani akarna.
S torkába vész mindenik szó,
Lankadtan hull le lázas karja.

Távol, bús, mély renetegben,
Melybe olykor mennyikövek ütnek —
Kacagányos, zord férfiak
Fehér lovat áldoznak, sütnék.

S Vata fölkel, és szemében
A fellegek villámi égnek,
És megszólal és szavában
Feldörren mennyiköve az égnek.

S a ki ott van — szemmel látja
A vak Vazult megsüketitve...
Haj! mint sikolt néma ajka!...
S esküsznek a mennybéli hitre.

Villan a táj, — csillog a kard,
Dörg a felhő, — harsog az éjen.
És megcsendül a harci kürt,
S szól a nagy erdő búsan, mélyen.

Most Péter fölgrük ágyán,
És néz — néz, mint éjféli lélek,
A ki látja — megretteve
Fut, és a szobákban elszéled.

És a király visszafekszik,
S viradtig ott ébren néz, reszket.
Melyik a való, melyik az álom?
Nem tudja, mint egy esztévesztett.

A vész megszűnt, hajnal támadt,
S a sikon ott állt Vata sereg.
Sápadtan ül lóra Péter.
Hívet Vata széjjelverte.

Péter fut, mint száraz levél,
Mit lombjáról leszórt a mennykő.
Fut, fut... aztán összerokad,
Álma szilaj, álma rettentő!

Zilahy Imre.

Egy birodalom végőrából.

(Párisi kép az 1848 évből.)

(Vége.)

Fél egyre volt, a mint Thiers a Carrousel-térre lement, hogy „kebelbarátjának” Bugeaudnak megmondja, mikép fejlődtek ott benn a körülmenők. A vasgyurú katona, a ki pár órával ezelőtt azt irta kis barátjának, hogy ok mindketten „a birodalom megmentésére vannak hivatva”, átkozódva tört ki: „Ugy már minden az ördögé!”

„Ugy van; későn szólítottak föl bennünket” erősíté a másik.

Épen akkor jött Nemours herceg a tábornagyolt átvenni a parancsnokságot, melynek az, kedve ellen ugyan, de mégis engedett. A herceg azonnal rendeletet adott, hogy a csapatok a Carrousel-térre hagyják el, s a Tuileriák udvarába vonuljanak vissza. A mint ez megtörtént, a katonák mögött a palota vaskapui bezáródtak.

E közben a palota lépcsőin és folyosóin nagy mozgalom támadt. A sülyedő hajóból a patkányesapat kivándorlása megkezdődött. Mindenkin erőt vett a félelem; az urakegyenruhában s udvari frakkokban, a nők selyemkötéseikben s bársony köpenyeikben csoportosan vonultak kifelé; az arczokan a rémület jelei látszóttak s az ajkáról önkénytelen is ellebbent az aggodalom kifejezése: „Minden oda van!”

A király szobájában is ily szemebetű volt az aggodalom, azon hir vételére, hogy Gerard tábornagy küldetése egészen sikertelen volt, s hogy Lamoricière tábornokot már fogolylyá tette a nép. Épen azon pillanatban lövések hangzottak a Carrousel-téren, hová a fölkelők először már előnyomultak. Ezek egy csomó királyi uti-kocsit láttak a téren elhaladni, melyeket a menekülés esetére a sz. Tamás-utcában levő királyi istállókból előrendeltek. A fölkelők reájok tüzeltek, egy előlovast s több lovat agyonlöttek s a kocsiakat visszatérni kényserítették.

E fegyverropogásokra a hercegnők ijedve sikoltottak föl. Lajos Fülöp nyugtalanul ugrott ki támlásszékekéből, a mint Cremieux lélekszakadva, rendetlen öltözettel rohant a szobába. „Felség, nincs veszteni való pillanat, — ugymond, — a nép jön; még nehány percz, s a Tuileriákban lesz.” A király egy szót sem szólott, de gyorsan ledobta oldaláról a kardot, s válláról a rendszalagot, aztán egyenruháját is levette, polgári öltönyt vett magára, s mig a királyné segítségével ezt összegombolta, nyugtalanul kapkodott s remegve szólt: „Az óram, az óram! Ah, már megvan. Fogjátok ezt a tárczát! Hol vannak kulcsaim?” Az agg király mozdulataiban és szavaiban volt valami örültséggel határos, de a mely nem Lear király örültségeshez, hanem inkább valami bukott bankárohoz volt hasonló.

A hercegnők zokogásban törtek ki, mig a királyi család apró gyermekei szorongó kíváncsisággal nézték az elöttök érthetetlen játékot. Egyedül a királyné tartotta meg az utolsó perczig királyi méltóságát. Nápolyi Karolina leánya, Mária Terézia unokája, e nő, kiben a habsburg-lothringi büszkeség a Bourbonok göggyével egyesült, egy nem egészen biztos adat szerint, — mert alig hihető, hogy Thiers a királyi palotában maradt, ily sokáig tanácsosnak tartotta volna, — a dühtől reszkető ajakkal azt mondta volna a

februári forradalomban különben majdnem ártatlan történetirónak, Thiersnek: „*On tett bennünket tönkre! On tüzelte föl annyira a nép szenvedélyt, hogy lángjai most a trón fölé szállt összezapnak. On hálátlan ember, s ily jó királyt meg nem érdemelt.*”

Lajos Fülöp, fekete frakkban és kalapban, karon fogta nejét, s menet közben mondá az Orleansi hercegnőnek: „*Helena, ön itt fog maradni; egyuttal saját távozása által mindenkinek jelt adott a menekülésre. Az őz királyi párt a család rajjai közül Montpensier herceg és neje, egy spanyol infanszó, — továbbá Nemours herceg neje, gyermekeivel, s August szász-köburg herceg nejével Clementine hercegnővel, követték. Nehány udvarhölgy, néhány udvarnok és szola csatlakozott a menethez, mely a király szobájából, a de l'Horloge kertliak alatt elvezető földalatti folyosón nemsokára a szabadba ért ki, a Tuileriák kertjébe, mely még egészen üres és csöndes volt, mig jobbról a dühöngő harcz lármája viszhangzott. A föld alatti folyosó kijáratánál Montlivet állt, a ki hatásköréhez hívebben, mint sok más, Regnaud tábornok parancsnoksága alatt két század testőrlovasságot tartott kézszen a koronátlan futó király fedezésére. Az első ezred nemzetőrei, valamint a királyi ház hűb barátai, mint Lasteyrie és mások szintén a menethez csatlakoztak, mely oly gyorsan haladt a kert irányában, a mely gyorsan csak az őz férfi mehetett, kinek a megtöréshez közel álló testi s lelki erejét egyedül nejeinek lélekjelenléte tartotta még fenn. Ez a juliusi kormány halotti menete volt. A Rivoli-utczából látszott, a mint e gyászmenet egészen feketében tovább vonult, mert a királyi család tagjai a nem rég elhalt Adelaide hercegnőért viselt gyászt még ekkor nem tették le.*”

A Cremieux-vel elől haladó Montpensier herceg koronkint visszafordulva mondá: „*Gyorsítsa lépteit, felség!*” Az ut közepén egyik lovagló nemzetőr lova összerogyott, s lovagját összenyomta. „*Szegény ifju!*” sohajtott föl a királyné. Lajos Fülöp pedig ingerülten csak annyit mondott: „*Vonszoltátok el utamból ezt a lovat!*” A kertből a Concorde-térre vezető felvonó hidhoz érve, megállott, s Montlivet-től kérdé: „*Bizonyos-e, hogy biztosságban eljuthatunk Sz. Cloudba?*”

„*Igen, felség.*”
A koronátlan király a Concorde-térre kilépett. A mint lecsiggyesztett fölve haladt előre, nyomokat látott a földön, s megborzadt. — E tér már nem volt oly néptelen, oly elhagyott, mint a Tuileriák kertje. A kíváncsiak tömege járt kelt rajta fel s alá; köztök a polgárórság egyes csapatai, s itt ott a zubbonyosok csoportja, fegyverrel kezökben, s arczuk a puskaporfüsttől feketén.

A menekülő csapat megállott; úgy látszott, hogy a királyt fölismerték; mindig nagyobb nagyobb lett a tolongás. A kíséretből egy hang kiáltott föl: „*Uraim, kimelet, kegyelem a királynak!*”
„*Am legyen, hiszen gyilkosok nem vagyunk; de csak gyorsan föl és el vele!*” Oly felelet volt, melyet százszoros viszhang zengett vissza: „*Gyorsan föl és el vele!*”
A királyné tovább vonzolta férjét, oda, hol az obeliszk tövénél három rosz egyfogatu bérkocsi volt, épen azon a helyen, a hol egykor — az akkori kifejezéssel élve — „a szűz Guillotine” oltára állott.

Nem irtóztató gúny-e a sorstól, hogy az Egalité fiának épen e helyről kellett számkivetésbe indulnia? E helyről, hol atyja 1793 november 6-ikán fehér mellényben,

sárga bőrnadrágban s zöld frakkban indult oda, honnan nincs visszatérés.

De a jelen aggodalmi közt nem juthatnak észbe a mult borzalmai. Egy piszkos jármű ajtaját fölnyitva, azt hercegnőkkel és gyermekekkel megrakva találta. „*Gyorsan, szálljaro ki!*” szólt, az önzés, az öregkor és félelem hatása alatt a gyöngéd családapáról egészen megfeledkezve. A hercegnők engedelmeskedtek. Lajos Fülöp a kocsi-ba vetette magát, a királyné követte; velök szemben az első ülésen három apró unokájok foglalt helyet. A család többi tagjai, a mint lehetett, a másik két kocsi-ban szorultak össze; de Clementine hercegnő és Montpensier hercegné számára már nem jutott hely, s ezeket Thierry és Lasteyrie a tolongásból biztos menhelyre vezették. A szép infanszó vidám hölgy volt. Utoljára a dolgot nagyon mulatságosnak kezdte találni, s lovagjának, Lasteyrienek kinyilatkozatá, hogy ez mégis érdekes változás az udvari élet örökös unalmi után.

„*A tárczám! a tárczám!*” kiáltott a kocsi belsejéből Lajos Fülöp. A „*börze-király*” legnagyobb aggodalmi közt sem feledkezik meg értékpapirjairól. Cremieux a kocsi ablakának nyílásán nagy bajjal benyújtá a terjedelmes tárczát, s midőn legkedvesebb birtoka már kezét közt volt, a legnagyobb türelmetlenséggel mondá: „*Hajts! Hajts gyorsan!*” A kocsi megcsapkodta lovát, s a kocsi vágatva rohant, úgy hogy magasra hányta a sarat.

Igy tünt el minden méltóságával együtt a király. Juliusi porban érkezett, s februári sárban távozott.

De lássuk, mit csinált Thiers és Bugeaud, kik mindketten „a birodalom megmentésére” voltak hivatva? Azt tették, a mit okos emberek ily körülmények közt tenni szoktak: saját magukat mentették meg. A tábornagy elég bátor volt egyetlen hadsegéd kíséretében, tábornagyi egyenruhájában lassan tovább lovagolni. Thiers gulag sompolygott a Tuileriák kertjén a Bourbon-palotába, hol, nem tudva, mi tevők legyenek, járkált fel s alá a Corruptio képviselői, — a kiket hivatalos nyelven „a francia nép képviselői”-nek neveztek. Thiers maga sem tudván tanácsot adni, a kérdezősködőknek csak azt felelte: „*Uraim, már tetteire került a sor! Az ár nő, nő, nő! Minden veszve van!*” s azzal eltűnt, hogy ne is mutassa magát, mig a politikai légkör olyan nem lesz, hogy a cselszövök ismét némi biztossággal hagyhatják el rejtekhelyeiket.

A szegény Orleansi hercegnő e két támaszától is elhagyatva, nem tudta, mit te- gyen. A király távozása után Lacrosse követ azt tanácsolta, hogy gyermekeivel menjen a követek házába. „*Ott van most — ugymond — a hatalom székhelye. A nép helyet fog önnek csinálni, mert ön az Orleansi herceg özvegye, kiért most is viseli az özvegyi fátyolt.*” Ez jó gondolat, de mégis rosz tanács volt, mert a döntő hatalom nem a Bourbon-palotában székelt. — A hercegnő egyedire még termeibe vonult, midőn Dupin. — most még az orleanismus, de később a bonapartismus egyik oszlopa — sietve nyitott be hozzá, Nemours herceg nevében kérve, hogy a kerten át a felvonó hidhoz siessen. A hercegnő, két fiát, a Párisi gróft és Chartres herceget kézen fogva, eskély kísérettel, szintén utnak indult.

Valóban nem volt veszteni való pillanat, mert épen akkor már a Tuileriák is kére kerültek, még pedig Aubert-Roche által, a ki egyszerű hadnagy volt a polgárórság 5-ik ezredénél. Ugyanis alig hagyta el a sor-

katonaság a Carrousel-térre, azonnal a nemzetörzsé állott helyére. A d'Eu kastély győzelmes elfoglalása után a népözön a Rivoli-utcából a Carrousel-térre tört át, mennydörgve kiáltván: „A Tuileriákhoz!” s azonnal puskagolyók köztörték a palota északi oldalát. Nemours herceg látva, hogy a palota védelmezése csak hasztalan vérontást okozna, nemeslelkűleg csak sógornéja megmentésére gondolt, s a csapatokat a de l'Horloge nyárilak kapujához vonta össze.

Ezalatt a polgárörzség és a zubbonyosok tarka vegyüléke a palota vasrácskapujának betörésével foglalkozott, mely a Tuileriák udvarát a Carrousel-térrel elzárta. Az említett polgárörzségi tiszt, félve, hogy ez erőfeszítés a nép dühét csak fokozni fogja, a Rivoli-utczára nyuló pavillonon át a palota udvarába jutott s Bilfeld ezredet, a palota kormányzóját, rábirta a kulcsok átadására, s a Carrousel-térre visszatérve, a vasajtót fölnyitotta. A palota udvarát roppant néptömeg özönlötte el. Nemours herceg, az említett nyárilak mellett, tisztjei környezében látta a nép közeledtét, s a 16-ik ezred első zászlóaljának élére állva, az Orleansi hercegnő kíséretéhez csatlakozott, annak elvonulását fedezendő. A herceg az utolsó szempillantásig a legnagyobb önmegtartóztatással teljesítette kötelességét s ö volt az egyetlen, a ki e végzettes napon — bár semmit meg nem menthetett, — legalább becsületére vált az Orleans névnek.

Ez alatt az Orleansi hercegnő, Dupintól vezetve, gyorsan haladt a kerten át. Jobb kezével idősebb fiát vezette; a kisebbik síró gyermeket egy szolgáló vitte ölben utána. A fölönő hidhoz érve, Havin és Biesta urak érték utól, Odilon Barrot sürgető tanácsát hozva, hogy két fiával a Boulevardon át, azonnal a Hôtel de Ville felé siessen, mert ott, a győzedelmes fölkelés színhelyén, van a döntő hatalom. A hercegnő némán állott, nem tudva mit tegyen, de anyai ösztöne sugta, hogy ez a jobb tanács. Viesta igyekezett rábírní, hogy ezt kövesse. „Tud-e lovalogni?” kérdé a hercegnőtől.

„Annyit igen, hogy szükség esetében egy dragonyos lovat megülhessek.”

„Akkor ne féljen ön. Jöjjön a város házához, s ön kormányzó, az ön fia pedig király lesz. Ellenkező esetben ügye veszve van.”

„Ilyet csak egy bolond tanácsolhat” fakadt ki Dupin. „A követek házához kell önkennie.”

A hercegnő e „szabad-lvíű” ember tanácsát követte; a követek házához ment, — s

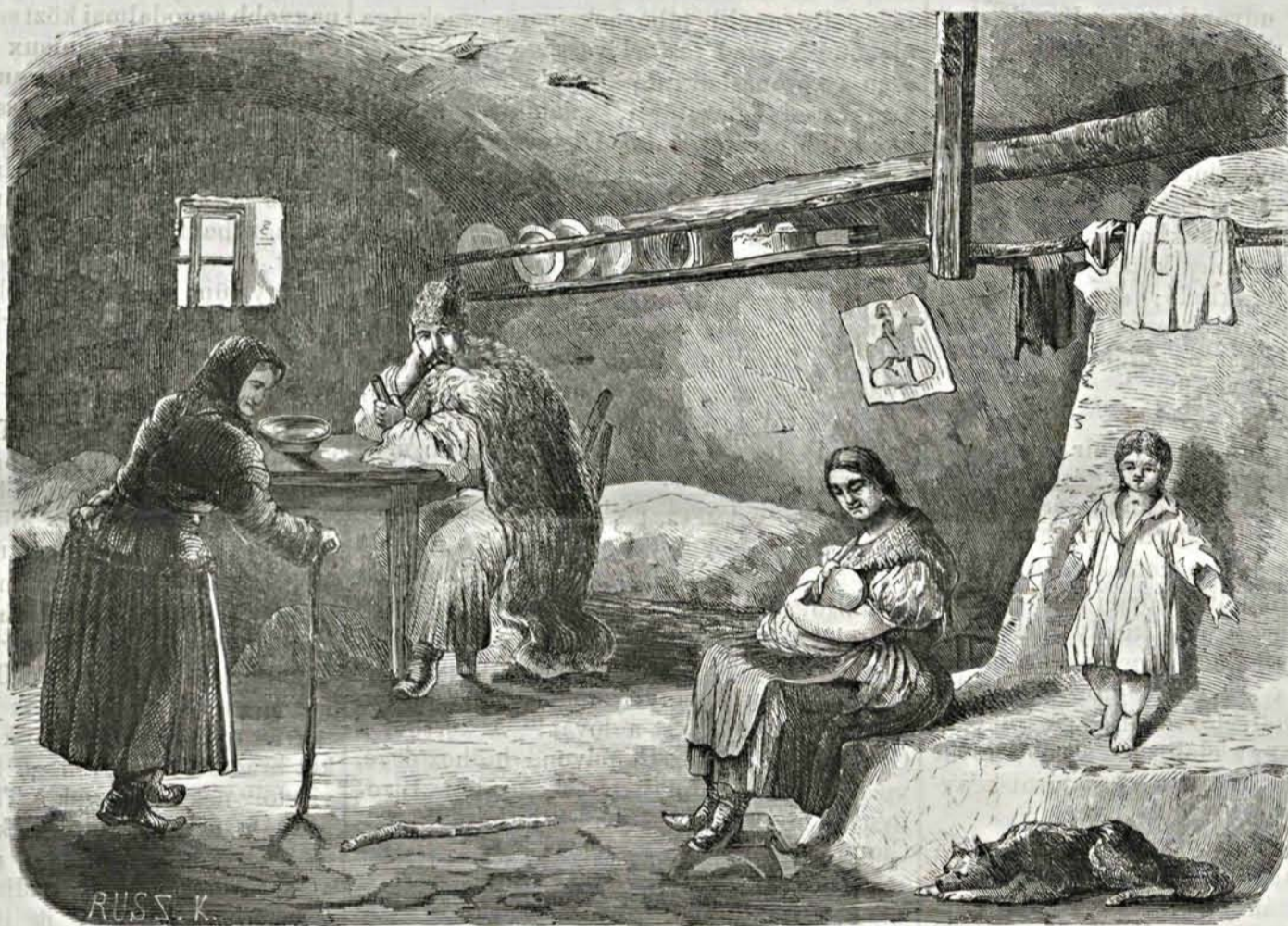
egy aggodalom és kinteljes óra múlva látta, a mint gyámuralmát és fia koronáját a tomboló örvény menthetetlenül elsodorta.

Mig egy néphullám a Corruptio embezeit a Bourbon-palotából szétmosta, addig a Tuileriákban a forradalom tartotta a győzedelmi tort, nem vérről — ezt a reakciónak engedte át, mely pár hó múlva megkezdte véres orgiáját, — hanem borral, melyet a dúsan ellátott királyi pinczékből hoztak föl. Vigan folyt a multság az aranyos termekben, honnét az udvari feszesség minden hiábavaló sallangjaival, kiüzve eltávozott. Összetörték, összetépték, összezúztak sokat és mindent, de el nem loptak semmit. „Halál a tolvajokra!” Okmányokkal ki van mutatva, hogy, amár e nap délutánján és estején több mint 100,000 fegyveres zubbonyos járt kelt a palotában, semmi értékesebb tárgy nem veszett el. Az ugynevezett sehonnaiak, a kiknek talán egy fillér sem volt zsebükben, négy millió értékű szétszórt drágaságokat szedtek össze s hordták a hatóságokhoz. Különös kímélettel jártak el az Or-

másik zubbonyos, himzett hálóöltönyt véve magára, Montpensier herceg elfogadó-terme közepén énekelt a Marseillei indulót, egy hercegi hegedű borzasztó kíséretével, míg társai a hercegi ruhatár egyéb darabjaiban táncolták körül.

Itt egy menet, a rombolás elől kegyesen megmentett, s elefántcsontból gyönyörűen faragott feszületet magasan tartva vonult át, szakadatlan kiáltozva a szembejövőknek: „Polgárok, le a kalappal! Üdvözlőjétek a názárethi ácsot!” Amott a legszentebb helyen, a trónteremben, a trón bitorait rongyokká tépték, s egy darabjából forradalmi sapkát rögtönöztek, melyet a Tuileriák kertjében e középavillonnal szemben álló Spartacusnak kellett viselnie. Végre egy proletár a királyi székre ugrott, a bársony szőnyeggel letörülte csizmájáról a sarat, s a vörös zászlót magasan lengetve, kiáltá: „Éljen a köztársaság!” — A francia könnyelműség ez alkalommal a boszu nagy művét így változtatta bohózzattá.

Egy óra múlva néhány ezer emberből álló tarka farsangi menetet vonult át a Boulevardokon, melyek úgy néztek ki, mintha valami elmúlt torna színhelyét képezték volna. Azután egy személyes műegyetemi tanuló lovagolt; nyomában egy targoncát vittek, melyre a trónterem szétrombolt drágaságai voltak pakolva, az aranyos királyi szék kivételével, melyet néhány zubbonyos emelt vállain, s magasan in-

Dohányos kunyhó belseje a szőregi pusztán. — Lüders rajza után.

azonban egy cseppet sem bántotta kocsisunkat, ki megállapodás nélkül folytonos erős ügetésben hajtott előre.

Két órai kocizás után megláttuk végre azon pusztai épületeket, melyek utazásunk célja voltak. Kis várta már észre is vehettük, hogy a sveiczi stílusban épült ház tetején egy kis társaság foglalt helyet, melynek tagjai kalapintégetésekkel s egyéb jelekkel már távolról üdvözlének bennünket. Kocsink az uri lak előtt megállapodott. Az üdvözlés, bemutatás stb. minden feszes cserimonia nélkül ment végbe; már az első percekben otthonosnak éreztem magamat s tudtam, hogy oly emberek között vagyok, kik tapintat, finomság s őszinte vendégszeretet dolgában ritkítják párjokat. Itt szívesen látják az idegent, maguk közé fogadják s nem szokás kikeresett, czifra udvariasággal terbelni.

Itt voltam tehát a pusztán, a magyar élet kellő közepében! S be kell vallanom, hogy már az első órában egész más fogalmakkal bírtam erről, mint azelőtt. Ha azt hittem, hogy itt egy egyszerű házat fogok találni, melybe az ujabkori ipar szelme még be nem költözött: nagyon csalódtam. E pusztai alkatrésze volt: az urasági lakház, melynek három oldalát szorgalommal és izléssel épített kert vette körül; ennek közelében löstállók s más hosszú aklok a juhok, ökrök stb. számára; melyek közelében a gazdasági tiszték, cselédség és mun-

le. Ugy tetszett, mintha ezek lakóinak semmiféle emberi, társadalmi szükségük nem volna. A füstbarnította alacsony kunyhók szomorú hatásával voltak rám, míg a körülöttük elterülő roppant dohánykertek valódi szabályszerű csint és rendet tüntettek fel. A kunyhók nyomorult külseje után azt itéltem, hogy lakóik a nehéz keserves munkán kívül a társadalom minden más élvezetétől meg vannak fosztva; azonban mily jól esett csalódnom, midőn egy öreg dohányos meghívásnak engedve, egy ly putri belsejébe léptem! El voltam rá készülve, hogy egy piszkos, sötét pinczeüreg fogok találni, s ime egy tiszta, barátságos hajlékban álltam. A falak fehérre voltak meszelve, a burortat szegényes volt ugyan, de tisztasága meglepett. A falakon néhány szép képfüggő, az asztalon imakönyv fektet stb. Szóval, az egész elrendezés igen jól hatott reám, mit még azon körülmény is nevelt, hogy egy csoport mosolygó képi gyermek, apja szavára tiszteletteljes tartózkodással felém közeledett, hogy az itteni szokás szerint egyenként üdvözlőjenek, a mi abból állott, hogy minden gyermek megfogta kezemet, azután végig simította tenyeremet, kis öklével s könyökével gyöngéden ráütött s azután megcsofolta. E szertartás meglehetősen sokáig tartott, azonban nagyon mulattató, miután ez egyszerű nép kedélyét és egyenességét tanusította. A részvét és irigység némi vegyült érzéssel váltam meg e kunyhótól; sajnáltam lakóinak szegénységét s irigyletem kevéssel beérni tudó elégtelenségét.

Mellőzőm további tapasztalataimat.

Egy pár gyorsan elmult, szép napot töltöttem e pusztai szertartás után lakóinak társaságában s azon meggyőződéssel bucsuztam el tőlök s érkeztem ismét vissza a magyar fővárosba, hogy ama napok emléke örökké feledhetlen marad előttem.

Pusztai látogatás.

(A szőregi dohányosok.)

Fél éve mult, hogy Magyarországon lakom s mindig vártam a kedvező alkalmat, hogy egyik legfőbb vágyam teljesüljön, hogy lássak a magyar síkföldön egy pusztát, melyről annyi regényes, mesészerű leírást olvastam s annyi csodás dolgot hallottam Németországban.

Mily öröndetes vala tehát meglepetésem, midőn egyik pesti jóismerősöm meghívott, tennek vele kirándulást a szőregi pusztára, mely Pesttől nem nagy távolságra, gr. K. tulajdona s hol az én szives ismerősöm egyik rokona gazda-

*) Egy hazánkban tartozkodó külföldi művész előadása után.

sági felügyelő. Az utazási előkészületek igen kevés időt vettek igénybe, s a mult tavasz egyik szép reggelén vasútra szállottunk. A rohanó gőzgép segélyével néhány perc alatt elértük az első állomást, hol mindannak, a mi városra emlékeztetne, még csak nyoma is elvezett. Szemeinket szabadon legettük az óriási síkságon, melynek sárgás szürke színét kellemesen szakasztotta meg a roppant vetésföldek tavaszi frissességben ragyogó eleven zöld színe. Itt-ott egy-egy nagy helység mellett rohanunk el, s gőzparipánk száguldozása nem engedi, hogy a távolból barátságosan intó házaknak, tanyáknak több figyelmet szenteljünk. Az egyik helység határában azonban egy látványt tanuja valék, mely reám, ki nem régen hagytam el északi Németországot, felejtetlenül vadregényes benyomást tett. Itt láttam először egy cigánytanyát eredeti valóságában. Minő festői összeállítás a rongyos és piszkos, botrányos mezelelenségnek és szakadozott foszlányoknak, borzas hajaknak és vad pillantásoknak! Soha sem resteltem a gőzgép gyors haladását annyira, mint most, örömet legettettem volna szememet e reám nézve egészen új és meglepő jeleneten.

Néhány óra múlva elértük utolsó vasúti állomásunkat. Egy tarka színzatu magyar kocsis várt ránk itt, két fogatú könnyű kis kocsival s egy pár tízes lóval, melyek száguldozva vittek tovább célunk felé. Tökéletesen a szabad ég alatt voltunk s előttünk hevert a végtelen lapály, melynek határvonalát hiában kereste szemünk! Itt-ott egyes tanyákat, óriási kazalokat s apró mezei kunyhókat találtunk, melyek közé egy-egy kútgém, mint valami nagy kérdőjel tolokodik. — A végtelenség látszó országot primitív állapota jól megdöcögöztette oldalbordáinkat, s jókedűvel ügő lovainkról nem sokára szakadt az iz-zadás, a mi azonban egy cseppet sem bántotta kocsisunkat, ki megállapodás nélkül folytonos erős ügetésben hajtott előre.

Ebéd után az egész társaság hosszabb sétakirándulásra határozta el magát. A hölgyek kocsin s a férfiak lóháton indultak. A pusztai ebek hangos csaholása közben vonult ki a díszes menet a szabadba. Miután lovaslási járatlanságomat bevallottam, szíves előrelátással egy bárányszelű lovat adtak alám, úgy hogy minden veszély és tartózkodás nélkül jó állatomra bízhatam magamat, mely a legnagyobb biztossággal vitt keresztül árkon, bokron, a nélkül, hogy csak egyszer is lemaradtam volna, a mi iránt előlegesen alapos gyauantum voltam. — Csend és ünnepies nyugalom uralkodott az egész vidéken, mely hártalan rónaságban terült el előttünk. A csendet csak az egyes tanyákról közeledtünkre dühösen előszáguldozó kutyaugatása zavarta meg. Egy nagy körben bejártuk így a pusztai birodalom egy részét s vidám társalgás után testben lélekben felfrissülve tértünk ismét vissza tanyánkra, hogy a nap hátralevő részét még társas játékba s mulatságba telessük.

Másnap a reggeli után egymagam sétáltam ki a pusztai közelebb eső egyes pontjaira; meglátogattam a szabadon legelő birkanyájákat s a dohánymivelők gyarmatát. Alig mondhatom el, hogy mennyire meglepett e földalatti putrik szemlé-

kások számára készült kisebb lakházak területei. Kisé feltűnőbb helyen állott a pusztai iskola épülete kis tornyával s harangjával. Végre távolabb egy sereg szegényes kunyhó, melyek az u. n. dohány-gyarmatosoknak szolgáltak szállásul. Az iskolaház igen barátságos, csinos épület volt, melynek tágas, világos tanszobájában örvendetes meglepetésemre feltaláltam mindazon taneszközöket, olvasóablákat, térképeket stb., melyeket szebb rendben Németország híres elemi iskoláiban sem láttam. A tanszék mellett a szoba tetejéről egy kötél lógott le, mely a torony harangjával állott összeköttetésben, úgy hogy a tanító egyetlen harangozó tiszteket is eleget tehetett, a tanítás minden fennakadása nélkül.

De térjünk vissza szíves házigazdáinkhoz. Miután kissé megpihentünk és restauráltuk magunkat, a pusztai igazgatója egy kis sétára szólított fel. Először is a melegházba indultunk, hol még akkor a tél összes növényláki szállásoltak, s melyben csin és tisztaság volt az uralkodó jellemvonás. Azután átmentünk a hátsó s hámos lovak istállóiba, hol a fényesre tisztított, jól tartott állatok vidámságán s a cselészerű berendezésen gyönyörködtünk. Miután még egy kis időt a jól készült guritón (kuglizón) töltöttünk volna, ebédhez ültünk. Nem szükség mondanom, hogy az utazás által fokozott étvágyunk is alig győzött

Dohányos kunyhók a szőregi pusztán (Pestmegyében). — Lüders rajza után.

Az emberi test érzékletlensége a tűz és izzó vas iránt.

Közi Dr. Bardecs Lajos.

(Vége.)

Ezen előzmények után önkénytelenül tolnak emlékeztünkbe az ordáli vagy istenitéletek, melyeknél az izzó vas oly nagy szerepet játszott. Mi egészen más szemekkel fogjuk most ezen istenitéleteket nézni, és koránsem fogjuk azokat az ártatlanság biztosítékának tekinteni. Hát még a sok család, mely az afféle eljárásnál becsuszott? Az elítélt maguk a papok készítettek elő a tűzpróba, ki a véghez vitt próba után megint az ő gondviselésükre bízott. A tűzpróbanak kitett tagok gondosan bepótláztatták és csak néhány nap múlva vizsgáltattak meg, hogy a sérülés vagy sérthetenség megállapítható. A Sophokles által említett eset, hol a követ a tűzpróba ajánlja magát, hogy azáltal állítása igazságát bizonyítsa.

A legrégibb történetben gyakran hasonló példákra akadunk. Így például Zoroastertől mondatik, hogy őt, midőn még kis gyermek volt, a magusok fejedelme, meg akarta ölni. A mint azonban a fejedelem kardját kihuzta, keze legott el-

száradt. A gyermeket ezért tűzbe vetették, hogy ott elveszen. Azonban a tűz parázsa, mint a mese mondja, rózsavíz-fürdővé változott. Később, midőn ezen bölcs követői közti vizsály támadott, és a hittől sokan elszakadtak, Sapor a magusokat összegyűjtötte, és azt tűzte ki feladatukul, hogy módot és eszközt találjanak fel, mi által a szakadárak megint megnyerhetők legyenek. Erre a papok egyike a tűzpróba kiállításra ajánlott, és azon indítványt tette, hogy mestelen testére olvadó rezet öntsének úgy, mint az az olvasztó-kemenczéből kifoly. Ha teste sértetlenül marad, úgy ezen csuda azon erővel fog bírni, hogy az elszakadottakat visszatérnek. És így történt. A történetírők, kik minket a csudatényről tudósítanak, kétkedve jegyzik meg: „Látható, hogy Zoroaster vallásában sem hiányzik a csudák és legendák.” Boutigny azonban más véleményben van. Ő ezen próbát könnyű és egyszerű kísérletnek tartja, mely minden csudás mezből ki van vetkezve, és a felemlelt ténnyé lehetségesnek tekinti.

Strabo hasonló dolgokról tudósít. Szerinte Cappadociában, Castaballában Dianna papnői izzó parázson jártak, és a *Hirók* az évenkénti ünnepen, mely Etruriában Soractában Apolló tiszteletére ünnepeltetett, izzó vason sétáltak. E eseményeket nemcsak hogy minden hadi szolgálattól fölmentették, hanem ezenkívül még más előjogokkal is fel voltak a tanács által ruházva. De a rómaiak nem voltak hajlandók meg azokat is csudadolgok gyanánt elfogadni, miket saját szemekkel láttak: mert *Varró* azon képeket, miszerint az illetők a tűz határára sérülés nélkül ellenállhatnak, bizonyos kenőcsök használatának tulajdonítja, melyekkel a tűznek kitett részek bedörzsöltek. Az ó-korban az avatottak gyakran felhasználták a tudományt azon célra, hogy csudák által a népet testzésük szerint vezessék.

A régior cselekvései és a közép or istenteljei már régen feledékenységbe mentek, midőn szemfényvesztők kezdék a tudományt arra használni, hogy a néptömeget mulassák és bűmlással töltsék el; maguk pedig igen kényelmes életet folytassanak, a nélkül, hogy dolgozni kénytelenek volnának. Az angol származású Richardson a 17-dik század vége felé az által tűntet ki magát, hogy izzó szent rágott, olvasztott üveget nyelt el és olvasztott ólmot töltött nyelvére. Mennyi alapzít itt szemfényvesztésen, nem egy könnyen lehet tisztába hozni. Később majd itt majd amott léptek fel efféle művészek, kik a bűmlatba ejtett néptömegeket az hittették el, hogy testökön a tűznek semmi hatalma nincs.

A legnagyobb figyelmet századunk első éveiben egy spar yoll keltette föl, ki Francia-, Olasz- és Németországban különféle név alatt lépett föl, de sovány testalkata, bemélyített szemei és fekete göndörhaja által egy és ugyanazon egyének ismertetett föl. Legelőször és pedig 1802-ben Párisban lépett föl, hol hallatlan csudateteleiről a tudományok akadémiájához is érkeztek tudósítások. Arczát forró olajjal mosta meg, mely 94°-ot mutatott, lábával izzó vasra állott és nyelvén az izzó vasat elhuzta, anélkül, hogy megsérült volna. Csudatetei közt a kiemelésre leginkább méltó az, hogy egy darab phosphort (mely fél hüvelyk hosszúsággal bírt) két ujjá közé vett, és ott meggyújtván addig égett, míg a kiálvás önmagától be nem következett. Pedig tudjuk, hogy a phosphor, elégsé alkalomával, rendkívül intenzív melegséggel bír, s az általa okozott sebek, az etető phosphorev miatt, a legveszélyesebbek, legfájdalmasabbak és leglassabban gyógyulók közé tartoznak.

Roger kísérletében (mert Németországban így nevezte magát az említett csudaember) Marburgban egy indiai nő képében egy nőzemély lépett fel, ki egy darab izzó vasat fogai közé fogott és mintegy 40 lépésnyi távolságra vitt. Kezeit ezen idő alatt hátra téve tartotta, hogy annál inkább kitűnjék, hogy a vasat csupán fogai között tartja. Németországból a csudaember Pétersburgba utazott, honnan a legmesszebb dolgokat hirdették róla a lapok. A ritka diadal azonban nemsokára a bukás követte. A csudaember mint mondják borzasztón elégette magát. Annyi kétségtelen, hogy rögön minden nyom nélkül eltűnt.

A látott és hallott csudák megmagyarázására a legkülönbözőbb nézetek keletkeztek. A föllog, mely itt megmagyarázandó volt, az: honnan van, hogy a roppant melegnek kitett testrészek meg nem égnek. A felvilágosultakra nézve e csudák már ekkor sem voltak valami rendkívüli dolgok. *Wollaston* azon tudósítást közli, hogy egyik barátja gyakorta cselekszik, hogy nyelvét izzó vason huzza végig. A szerencsés siker feltételei követ-

keztek: A nyelvnek elegendő nedvességgel kell bírnia és a kísérlet véghezvitelénél könnyűség és jártasság szükséges. *Jolloch* hasonló kísérletet látott egy ólomöntőnél, ki különösen megjegyezte, hogy az izzó vasnak teljesen vörösszínűnek kell lennie, ha az ember az elégsé ellen biztos akar lenni. Egy másik, egyik olvasztóhótán, egy munkást látott, ki az olvadó vasat kezével merre ugyan, de midőn a vas egy kissé hült, a kísérletet ismételni vonakodott.

A szemfényvesztő, hogy kísérletei hosszabban tartassanak, s ezáltal annál nagyobb bűmlést ébresszen, teste egyes részeit praeparálta. A szerk természetesen az ő titkai voltak, de koránsem oly rendkívüliek, hogy feltalálhatók ne volnának. Ezt a mosakodásból lehet is következtetni, mi közvetlenül a kísérlet előtt történt. A szemfényvesztő a mosakodásnak oly színezetet adott, mintha az tiszta vízzel történt volna és pedig azon okból, hogy megmutassa, hogy testén semmi máz nem létezik, mely a tűz ellen óvszerű szolgálna. De később mégis kitűdtek, hogy a mosakodás is szemfényvesztés volt, és hogy e célra nem tiszta vizet, hanem valamely őszeszű tulajdonsággal bíró tiszta színi savanyos folyadékot használt. *Sementini* Nápolyban nagy gondot fordított arra, hogy e szert feltalálja. Vizsgálatai közt a ritkított kénsavat és az alumoldatot találta leghathatósabbnak. A tűzellenes véderő hatáson növekedett az által, ha a testrészek először szappannal gondosan megmosattak és jól megszártattak, s az említett szerek használatát ezen előkészület után történt. Ezek által a bőr oly érzéketlenné vált, hogy a tudós physikus a szemfényvesztő mesterfogásait nemsokára maga ismételhette.

Egy másik szert, mely a testet a tűz és a hőség behatása ellen védi, az *asbest*-ben vagy kőleben ismerünk. Hogy mily szerepet játszott ezen ásvány az elősorolt csudák véghezvitelénél, nem lehetne egykönnyen meghatározni, de nem is szükséges. Sokan azt vélik, hogy az asbest az oly kirív kísérletnél, milyen például a phosphorok az ujjak között való elégetése, nem egykönnyen maradhatott ki a játékból, s hogy az olyképp használtatott, hogy valamely tészta tömegbe belegyurattat, s a bőr ezen tésztaival behuzottat. Az ásvány, mint tudjuk, finom hajlékony szálakból áll, és ezért is nevezették kőlennek, s a szálak oly engedékenyek, hogy azokat vaszonná lehet szőni. Ki ily szövött keztüvel fegyverrel fel kezét, az izzó vasat a legcsekélyebb sérülés nélkül kezébe foghatja. A régiek előtt e dolog sem volt ismeretlen, és a Vatikánban egy darab asbestszövet őriztetik, mely a régi korból származik.

Mintegy husz évvel később a milánói születe *Aldini* lovag vonte magára a közönség figyelmét, csakhogy az ő mutatóványai egészen más indokokból származtak, mint az eddigi látottak. Az olasz nemes emberbaráti szándékából utazta be Európát, hogy a tudomány eredményeit az emberi ségre nézve hasznossá érdekesítse. Célja az volt, hogy védelmet szerezzen azok számára, kik tűzvéz idején a veszélynek teszik ki magukat. *Aldini* az asbesten kívül a biztonság lámpát is felhasználta. Az általa előírt módon felfegyverzett ember ruhája erős szövethől áll, mely alumoldattal van itatva; a fej, kéz és lábak védszere asbestből vannak készítve. Ehhez még egy sodronyszövetből készített teljes fegyverzet járul, mint az arcz védelmére álarcczal ellátott sisak, az egész test védelmére teljes burok, csizma és paizs.

Aldini eleinte bizalmat akart a nézőkben gerjeszteni, s ennél fogva maga operált. Egyik új-ját asbesttel és sodronyszövettel göngyöltö be és hoszu időn át egy gyertya lángjára tartotta, a nélkül, hogy legkisebb kellemetlen érzést is mutatott volna. Látsunk azon kísérletekből néhányat, melyeket tűzemberi által különböző nagyobb városokban véghezvitetett. Egy férfut, kinek keze asbestkeztyüvel volt felfegyverezve, egy darab vörösszínű vasat 150 lépésnyire vitt, ott szalmát gyújtott meg vele, s aztán a kemenczéhez megint visszavitte. Párisban a kísérletek a tudományos akadémiá megbízottai jelenlétében történtek. Egyik tűzember tíz percz eltelteig egy fényesen lobogó lángon tartotta fejét, mely láng ez idő alatt könnyen égő anyagok által tápláltatott. Ezután veszőből és szalmából készült fonatból egy harmincz láb hosszú és három láb széles utcát alakítottak. Midőn ezen falak mindkét oldalán meggyújtattak, úgy látózt, hogy a tűz az egész házogat (a falak közötti tért) betöltötte. A lángok egész utcahosszant tűz láb magasságra verdestek fel, és a hőség oly nagy volt, hogy a nézőknek 25 láb távolságra kellett a lángoló sorompóktól hátravonulniok. Hat teljesen vértezett férfi egy-

másután lassan lépdelve ment a lángborította utcán végig és vissza; sőt a sorompótíz újra felélesztetvén, e sajátosság sétat többörrel ismételte. A kísérlet végén mindnyaján sérületlenül jöttek ki a lángok közül. Sérületlenül került ki egy kis gyermek is, ki csak egy asbestföveg által volt védve és egy drótfonat által fedett kosárban hordoztatott. Egy másik kísérletnél a szent gervaisi kaszánya udvarán két törony készítették, melyek könnyen égő anyagokkal vértettek körül. Egyik tűzember, *Aldini* tanácsa ellenére, a kósárral és a gyermekkel egy szűk térre ment, melyen 18 láb magasra csapoktadtak fel a lángok. Sűrű füst rejtette el a vakmerő embert a nézők szemei elől, és a hosszas kimaradás már az aggodalmat keltett a nézők szívében, midőn az ember a tűz és láng közül sértetlenül előtöppant. Mennyire használjuk fel ezen szerket a mindennapi életben, hogy tűzvéz esetén korlátokat tegyünk a pusztító lángok elébe, hogy a veszélyben forgók életét megvédjük és az anyagi javakban veszteséget enyhítsük, kiki megmondhatja, ha saját helyén körültekint. Itt is megismerhetjük, hogy sokat követelünk a tudománytól, hogy azt, a mit nyujt, figyelembe ne vegyük.

Időjóslatok.

Nincs, s nem is lehet az évek bármely oly perczé, melyben a föld kerékességének egy vagy más foka alatt, kisebb vagy nagyobb légváltozás, vagy is szél vagy szélvész, esőzés, havazás s mennydörgés nem volna. Ha tehát a száz évre szóló napár, *Knauer*, *Herechel* (ha ugyan *Herechel*?) s mások jegyzetei után, időjóslatokat közölnek némely hivatallak, igen természetes, hogy olykor találjanak is — mert hiszen nem mondják meg, hol s mely fokok alatt lesz esőzés vagy szél? — Holott tapasztaljuk, hogy míg egy vagy más szélességi s hosszúsági fok alatt, eső, jég, szél, mennydörgés jár, a szomszéd fokok alatt semmit sem tudnak rólok. S e szerint rá lehet fogni, hogy *Schoffa* ur jóslatai teljesültek, szintén mint azt is, hogy nem.

Égészen más azonban, ha valaki a helyiséget és időt is megjósolja, mint például *Mathieu de la Drôme*, ki a hírlapokban felszólítja mind azon időszeléseket, kik e század legborzasztóbb viharai egyikének tanui akarunk lenni, hogy ez évi nov. elsőbb napjaiban Velenczébe menjenek, hol nov. 3-ig, a legnagyobb jelenetek fognak lenni, melyeket csak a féktelen elemek előtűntetni képesek, igérvén, hogy ő maga is jelen lesz. — Ez már egészen másnemű időjóslat, mint az előbbi — de annyival is bizonytalanabb az előbbinél, mennyivel nehezebb a kiszámítás, mint amazok átírása, holmi kopott jegyzetekből. De ha ezt csak azért meri állítani, mivel egykor valaha ily időben a nap és hold helyzetviszonya közt nagy szélvész volt Velenczében, s az idő theoriját nem érti, akkor az időjóslatokból csak csufot úr, magának pedig tövis koszorút szerez. Mert való ugyan, hogy némely nagy szélvészek napjai már nagyon megközelítéleg megjósolhatók: de annak kiszámításához, hogy mely fokok alatt támadnak: még sok czélszerű észlelet kívánatik, melyeket csak az *újabb vizsgálatmód* által remélhetünk, mivel az eddigi lebeszék ilyeket nem gyűjtöttek. S úgy látszik, hogy *De la Drôme* ur sem bír hasonlókval. Különbösen nem nov. elejét választá jóslatul, midőn más szélvésznapokat jóslhatott volna biztos alapon, s nem azt mondja vala, hogy nov. elsőbb napjain lesz, hanem (ha csak ugyan lesz erős szél —) az, nov. 2.—3. közi éjjel, egy óra körül fog támadni, s reggeli 7 órakor csendesdni, s 11 óra körül megszűnni. S nagyon valószínű, hogy az erős szél végigvonul Magyarország közepén, Horvátországon Sziciliáig, itt-ott kisebb s nagyobb erővel, de nem mint orkán, s keletészakról fog futni, de itt nálunk 12 órakor támadand éjfélok. Azonban czélszerű adatom nem levén, ha e napról hiteles észleletet nyerenek, csak abból lehet majd egy más következtető velenczei szélvészre számítani.

Egyébiránt ha már *De la Drôme* ur a bizonyos szélvészeket theoría nélkül nem látta, ide írom, hogy

December 6-kán okvetellen orkánzerű szélvész leend, mely reggel 8—9 óra körül támad s 11—12 óra körül nagy erőt, ezután pedig éjfélig, kivált 6 óra körül este még nagyobb erőt fejt ki. — A szélességi fokok helyiséget azonban, ki nem számíthatom, mert czélszerű észleleteim nincsenek. Lehet, hogy a vonzór főhatálya a Földközi tengeren, vagy Európa szárazain, vagy a Bálti-

tengeren, sőt hegy az Atlanti tenger nyugat-európai partjain is dühög.

A nov. s dec. szélvészek közül nov. 9—10-én nagy szél. Nov. 22-én szélvész. Dec. 20—21-én szinte szélvész várandó. Ezeket kivül sept. 1-sője széllel várandó, — sept. 15-én nagy szélvész és esőzést fog hozni, s igen jelentős még ez évi sept. 29-e is, a több széles nap közt.

Mind ezeket korántsem *Schoffa* s *De la Drôme* híres *időjóslók* (mint a hírlapok nevezik), ellen hozom fel, hanem azt, mert a mérésüket övekből, minden esőzésnek az erős szélmozgalom az okai. Ezeket kell tehát előbb ismernünk, hogy ezután egy vagy más délvonalok különböző fokain az esőzéseket megközelíthessük. E rékhez azonban máséket jutni lehetetlen, mint ha bizonyos nagy szelek vagy szélvészek támadásának kezdetét, tartamát s menet irányát tanulmányoztuk, s hiteles észleletekből, különféle helyiségekről s időkből te szünk egybevetéseket. Mert míg azt, hogy egy vagy más fokok alatt nem volt megjósolt nagy légmozgalom, korántsem az következik, hogy a kiszámított jóslat helyt sem teljesült, hanem az, hogy a vonzór székálya ugyanezok más helyiségek működött. Épen ez tehát tanulmányozandó, hol s mikor vonult át s mily működésel a hold helyzetviszonya által okozott légmozgalom — s ezt egyetlenn egy fok alatt kitanulni lehetetlen.

Ez okból a fennebbi jóslatok által figyelemre s közreműködésre kívánom felhívni, mind magukat az érd. természetvizsgáló-társulatokat, mind egyes lelkeseket, hogy azokra észleleteket tenni, szíveskedjenek. S ne higgyék, hogy az észleletek csak futólag mostanra valók volnának, azok az időjóslati szabályok készítéséhez mindenkorra szükségesek alapul szolgáljanak az azok megörzése az időtanra nagy becsesel birand. — *De* hírlapokban leendő rövid közlések is igen érdekesek lennének, melynek közlése a Vas. Ujs. és Pol. Ujdonságokat legalkalmasabbnak vélném Magyar. Erdély. s Horvátországból, melyekben addig is az „*Elemi csapások*” cím alatt a legtöbb s legújabb kivonatokat adattak; t. szerkesztőjéről pedig bizton föltehetjük, hogy mit eddig csak köztudomásul közölt, a tudomány érdeke szempontjából is, még inkább helyt adand.

Más hírlapok azon érd. ujdonságirótt pedig, kik jóslataimat né talán közlendik, felkérem, hogy ha kivonatban adják, azoknak tiszta értelmét el ne ferdítsék, mint ez már több ízben történt, hanem szíveskedjenek azoknak valddi értelmét megadni, különben a hibás kivonatok nem egybek volnának gyönyiratoknál. Pótharsztia, 1864 augusztus 8 dikán. *Balla Károly.*

Kineskeresők.

Kis-Kereki (Bihar), aug. 19.

A mult évi nagy szárazság okozta szükség napjai az érmelléki községekbe is bekövetkeztek ez év elején, hozván magukkal azoknak majd minden lakosaira, ha nem is oly nagy mérvben, mint a földi testvéreinkre, de mégis érezhető nyomort és inséget.

A szegény emberek ezenvedési lássan-lássan enyhültek ugyan, mihelyt az idén koldusbotokat arató-sarlóval cserélték fel; kenyérök már most van bőven; a buján nőtt kukoriczavetésekből, ha az elemek kedvezni fognak az év fáradozásainak, gazdag betakarításnak bírják reményzalogát; mindazáltal van azoknak még most is annyi maradványa, főkép a kölcsönöket illetőleg, hogy arra aggodalom nélkül épen nem gondolhatnak.

Hozzájárul az élelmi czikkék s mindenféle barmok országészerte mutatkozó olóssága s kelletlensége, és a pénznek innen származott csekély forgalma. Nem csuda tehát, ha a szegény ember éjjel és nappal azon gondolkozik, hogy miből és mikép juthasson pénzhez, a mivel adósságait törleszthesse; a mult időközön merengve, némi vigasztal fel-fel-sóhajt néha: hogy bárcsak neki is jutna a jó szerencse azon kincsekben, melyeket a tatárutások vagy a kuruczvilágban a gazdagok elrejtettek a föld gyomrába.

Ez ilyen ember aztán álmában is kincseket lát.

Igy történt, hogy *Er-Adonyban* egy *Fézer József* nevű ember azt álmodta: hogy a szomszédos község határa ezélen, egy az ő határukat is jelező határdombhoz közel, a föld alatt két hordó arany és ezüst van. Alig várta, hogy megvirradjon, álmát elbeszélte egy elszegényedett közbirtokosnak, és egy vagyonukott zsidónak: s hogy

mindeniknek kincstáni vágját ánnálkább fel-tűzelje, még azt is állította, hogy azon a helyen, hol a kincs rejlik, nem régen kék lángot látott emelkedni a földből, mely azt bizonyítja, hogy akkor a pénz felvetődött. Csakhogy nehéz hozzá jutni j gyzse meg nagy bölcsen, mivel azt, mint tudáko, nagyanyjától gyermekkorában hallotta, lidérez és tüzet okádo olyan táltos bika őrzi, melynek bömölése két mérföldnyire hallik.

Ezeket megértve, némi borzadály lepte meg a vállalkozókat; de az „auri sacra fames,” az álomlátó biztatása, és azon keesegtető ramény, hogy rövid idő alatt mily nagy urak lesznek, embereinknél legyőzött minden akadályt és félelmet. Miután magukat ásvával, kapával, hosszú vasnyársal és furugót ellátták, egy éjszakán ki mentek a kijelölt helyre s hozzá is fogtak a fárasztó munkához, de semmit sem találtak. A következő éjen ismét folytatták az ásást, már ekkor az agyagréteg alatt homokra bukkantak, mit föl-töltött földnek gyantiva, örvendettek, hogy az őket képzeteikben boldogító kincset okvetlen megtalálják; azonban rájuk virradván, csaknem minden erejükből kimerülten, haza ballagtak, s napi foglalkozások hátrányára nyugalomra hajták le fejüket. Míg ők aludtak, addig a falubeli peszgyőrü sihederek összebészték, hogy a következő éjszakán a kincskeresőket magugrasztják. Eljött a harmadik éj: újra hozzá fogtak a kincskereséshez; éjfélok azonban megjelennék a kincskeresőkhez. Ezek, a rémes alakokat be nem várva, csakhogy menekülhessenek, ott hagyva a már nemokokra kiáshatónak vélt nagy kincset, futotak árkon, görönd keresztül, merre balsorsuk vezette, a kísérte elnek átöltözött sihederek nem kis mulatságára. Másnap tudta az egész falu, hogy jöttek meg és futottak el a kísértektől. Szégyenkedve tapasztalták ugyan, hogy lakostársaik élezésedésének czéltábláivá lettek: mindazáltal fel nem hagytak a kincskereséssel, hanem már most nyilvánosan nappal folytatták az ásást szintén egy hétig, még pedig sikertelenül, mert az álmódott két hordó aranyat és ezüstöt meg nem találtak.

Kalandjoknak azonban még is lett annyi eredménye, hogy egyrésztől meggyőződtek azon ismeretes példabeszéd igazságáról, hogy csak „éhes disznó szokott makkal álmódni,” s hogy az álom mindig csak álom marad, ezer közül sem valósi egy sem, s hogy a kincskeresők inkább elszegényednek, mint meggazdagodnak, mivel állapotukhoz mért foglalkozásukat elhanyagolják s valószerűleg el is mulasztják. Azért is legokosabb embereket azok, a kik a bizonyos és jutalmazó munka után látnak, rátszék tenyerüket az ásó, kasza, kapa nyelére, ezeket ők kedvelv forgatják s dolgoznak nem immel-ámmal, hanem szívesen; megelégednek sorsukkal, nem vágyakoznak nagy gazdagságra; és időben és vasárnapokon olvasgatnak hasznos könyveket — melyekből sokat tanulhatnak. Higgyék el, hogy ezek jólétnek fognak örvendeni, ha a földre elrejtett kincseket nem keresik is; másrésztől pedig, valamit az emberi szellem kutatásaiban a jóslatoknak sok oly jól közönszöhetünk, a mi a polgárosodás okvetlen feltétele és sok oly találmány és tudomány-nak lett alapjává, melyet az emberi ész jóra fordítván, a művelt országokban a boldogságot eszközölte:*) ugy az éradonyi kincskeresők babonás fáradozásainak is lett az a haszna, hogy homokbányát fedezvén fel, az *Er-Adony* közelében létező községek nem lesznek kénytelenek mérőlédre hordni a homokot, mint előlött, mi a vidékre nézve, — mely eddigelé abban érezhető szükségét látott — nem kis nyeresémeny. S ez a homok volt az egyetlen kincs, melyet babonás embereink, akarattuk ellenére is találtak.

Kocsár Mihály.

Vörös Jancsi zenebandája Bajorországnban.

Minap említették e derék győri bandának Münchenben szerzett diadalait: azóta ismét új adatokat olvastunk e társulat bajorországi sikeres műtjáról. Így a Nürnbergben megjelenő „*Fränkischer Kurier*” aug. 20-ki száma egész hosszu tárczacikkét szentel *Vörös Jancsi* zenetársulatának. Nem lesz érdektelen, a német zenetársulakéblől néhány főbb pontot megismertetni.

„*Vörös ur* kis magyar zenekara — így ír a Nürnbergi lap — oly sajátosságos s pusztá fiaiank(?) zenéje oly szép, hogy csak kötelességünkkel teljesítjük, ha elismerésünket nyilvánosan fejezzük ki. A mi e kis zenekar előadásainak oly sajátosságos varázst ad s a mi által oly ellenállhatlan hatással vannak a hallgatóra, az az egyes zenészek lelkes részvéte a működésben s játékuik morész valódisága (realismusa). A legkifogástalanabb tisztaság és szabotosság mellett ezen emberek az érzelmei oly melegséggel, sőt izzó forróságával, s oly meggyőző ékesszólással játsznak, hogy a hallgatót önkénytelenül magukkal ragadják. Zenészei *Cicero*knak nevezvén őket, ha ennél több nem volnának, miután nemcsak kápráztatnak, hanem meg is gyógyne; az ember mindent elhisz nekik, a mit játszanak, mert látja, hogy ők is hiszik azt. Bátor, értelmjes esztendőszokásokban vetik oda hangképleteiket, melyek e tekintetben oly kellemesen hatnak ránk, mint egy *Rubens*-féle festmény vagy *Kaulbach* egy-egy újabb compositója. — Ezután megdicsérik a Nürnbergi kritikusa a társulat operazeni előadásait, különösen a *Verdifele* kábitó, érzékre ható zenében. *Eragadónak* mondja tánczenéi előadásait. Egy darab népelet merül fel előtünk — ugymond — a hol csupa öröm és vidámság lité fel sátorát s a hallgató csaknem kedvet érez neki vetközni. Nézetze szerint még hatalmasabb eredséggel játszószák a keringsók dallamait, mint *Strauss* híres zenekara Bécsben. — Végre áttérve a magyar zenére, erről a német tárczári egy nyilatkozik, hogy legeredetibb, de az ő izlésüktől legtávolabb álló zene a magyar nemzeti táncz, a csárdás. Erről szerényen és bölcsen bevallja, hogy e zene rhythmusát és összefüggését nem érti, de azért dicérik zenészeink erőteljes színezését, lelkesítő játékát, mely a zenét nem értő idegenre sem téveszti el hatását. Itt látszik meg leginkább, hogy ez emberek — ugymond — nem külső behatásra, hanem belső szükségükből játszanak, valódi zenészek, „isten kegyelméből” (Musiker von Gottes Gnaden). Legvégül mint e magyar zenészek értelmiségének kitűnő bizonyítványát említi, hogy mindent kotta nélkül játszanak stb.

Egyveleg.

** (Óriási gombóc.) Bécsben az Ő Felsőge

születése napján tartott népmulatságra *Wagner* gyáros orriási gombócot készítettett, mely a következő alkatrészekből állott: 300 font mazsola, 300 font aprózó, 200 font mandula, 200 font velő és zsír, 250 font cukor, 1000 db. vajás szemle, 100 font cukorka citromhéj, 160 darab citrom, 50 font vaj, 50 font zsír, 18 íveg rum, 30 pint tej, 4500 darab tojás és 26 font finom fűszer. A keverés és összeállítás egy hétig tartott, az egész gombóc sulya 1130 font, s öt nap és öt éjjel kellett főzni, hogy belejeje is át legyen főve. E czéltől a gombóc közepén egy bádög cső ment keresztül, melyen a gőz járt. A nyers gombócszéta új vitorlavaszonba volt kötve, s a legvékonyabb bádögbe készült üstben főtt, mely igen erős forró üstbe volt alkalmasza. A gombóc be- és kiemelésébe ismét törént, s 12 ember és két hajtógép kellett hozzá.

** (Kínai juhok.) A párisi meghonosító kertben most egy pár kínai juh látható. E faj rendkívül szaporasága által tűnik ki; évenként kétszer ellik s mindannyiszor három. Könnyen megfogható, hogy e tény mily fontos a huster-melésre nézve. Pennyvániában már 1855-ben honosítottak meg a kínai, vagy szorosabban tatár juhajt, melyről onnan igen kedvező tudósítások érkeznek. A tatár juh magas termetű, erős testalkatú, lábai és nyaka rövidke, feje kicsi, orra hosszú, fülei csüngők. Gyapja tömött, rövid és fényes, s durvább gyapjuccikkek gyártására igen alkalmas. — Husa oly jóízű, hogy a Chinában levő idegensk jobb szeretik minden egyéb húsnál.

** (Elemi villás.) Azon időben, midőn *Napoleon* még csak tűzérhadnagy volt, egy külföldi tiszt büszké önhittséggel mondá: „Az én honfiam egyedül dicsőségért harcolnak, míg a francziák csak pénzért küzdenek.” Igaza lehet önének viszonzá Napoleon mosolygva, mert mindenki annak elnyerésért harcol, a mije mindenk.

*) Lásd a Vas. Ujs. idej folyamán 29-dik s. köz. számában „A jóslatokról” közölt cikket. — K. M.

TÁRHÁZ.

Irodalom és művészet.

(Megjelent új naptárak.) Heckenast Gusztáv kiadásában egyszerre hét különféle új naptár jelent meg a jövő évre, bő választékot szolgáltatva a közönség különböző osztályú és különböző kedélyű tagjai számára. A naptárak e labirintusában némi tájékozásul, nem lesz fölösleges Ariadne-fonalat nyujtanunk. A gazdasággal foglalkozóknak a „Falusi gazda naptárát” kell ajánlanunk, mely Dr. Farkas Mihály által szerkesztve a gyümölcsészet, méhészet és általában a gazdaság köréből hoz tanulságos utmutatókat. Ára 80 kr. — Kik a felekezetre való tekintet még a naptárakban is szem előtt tartják, az „István bácsi naptár” és a „Protestáns képes naptár” közt szabadon választhatnak. Mindegyik 50 kr. kapható. A ma szerkesztő Mayer István, ezt Ballagi Mór. — A kiknek egygy rémtörténet, mesés tündérrége vagy érdekes kaland olvasása nyújt élvezetet, ilyeneket a „Lidércz naptárban” 60 kr-ért bőven találunk. — A kik vidám történetekben pár mulatságos napot akarnak maguknak szerezní, azok 30 kr-ért „Páprika Jancsi” képes kalendáriumát szeressék meg. Megjelent még a „Magyar nép naptára”; továbbá a „Magyar gazdaságnak naptára” Damjanich Jánosé arcképével és sok hasznos olvasmányval. — Mi pedig, e naptárakat azon óhajással bocsátjuk utnak, hogy a jövő évre minél több jó napot mutassanak a magyarnak.

(A „Látcsó” című, fővárosi kis napilap) három hónapja rövid élete után e hó végén bizonytalan időre meg fog szünni. Öszinte sajnálattal jelentjük e jól indult, élénk és Bródy Zsigmond által kellő tapintattal szerkesztett lap bár ideiglenes halálát, annál inkább, mert ha nem hittünk volna már előbb is, e lap három havi működése újra meggyőzött arról, hogy egy ily tartalmu kis magyar lapra, mely a fővárosi közönségnek mintegy társalgó termelül szolgáljon, Budapestnek kiváló szüksége volna. De a fővárosi közönséget kétségbeesítő közöny és pangás szállotta meg s ez már isten tudja hányadik helyi közöny, mely részvét-hiány miatt kénytelen beadni a kulcsot. Mindamellett nem mondunk le a reményről s várjuk e részben is a kedvezőbb időket, hogy végre a 180,000 lakossal bíró testvér fővárosokban egy helyi érdekeket képviselő magyar lap megélhetése ne tartozék a lehetetlenek közé. Hiszük és óhajtjuk a „Látcsó” mielőbbi feltámadását.

(Királyi látogatás egy magyar művésznél.) Libay L. művész hazánkfiát, ki jelenleg Gasteinban időzik, nem rég, magas vendég, a porosz király látogatta meg. Megpillantván a művészt, a mint a szabadban rajzolt, műveit megtekinté, s fölkeré, hogy összes munkáitait mutassa meg; azután belőlük több darabot megtartott. Nehány nap múlva a király meglátogatta Libayt, s munkában levő művei közül is többet kiválasztott.

(Jósika Miklós) koszosz regényírónk, mint a „Hon” értesül, ismét nagyobb terjedelmű regényen dolgozik. Irodalmunk e fűradhatlan munkása jelenleg Drezdában lakik, hová Brüsszelből nem rég költözött át.

(„Rövid évek, rövid álmak”) című beszélyfűzer van sajtó alatt Kussay Edédtől. Szerző előfizetést hirdet művére s az előfizetési árt — 1 ftot sept. végéig kéri szállására, Pesten Kristófiér 2-ik az alá beküldetni.

(Maddich Imre „Ember tragédiája”) című jeles művét Dietze Sándor németre fordította s Kugler A. kiadásában nem sokára meg fog jelenni. A kiállítás egy lípesei nyomdász kitűnő díszszel eszközli; a fordításról pedig a kik olvasták, nagy dicsérrel nyilatkoznak.

(Három albumlap.) A magyar képzőművészeti társulat jövő évi albumának három lapjára nyertesek lettek: a történelmi képre Weber Henrik; a tájképre Keleti Gusztáv, az életképre Telegy Károly. A két első könyvomat lesz, s az illető művészek maguk fogják kére rajzolni; a harmadik rézkarc, melynek kivitelével Marasztóni József van megbizva.

Egyház és iskola.

(A kegyes tanítórend) e hó 16-ikán kezdte meg káptalani nagygyűlést. Az 53 szavazó tagból álló káptalan a szokásos elözmények után 52 szavazattal mindjárt az első napon rendfőnökül ft.

Purgstaller Józsefet választá meg, ki már hat éven át bölcs tapintattal vezeté a rend kormányzatát. A következő napokon, amár a 18-ki és 20-ki országos ünnepélek délelőtti óráiban a nyilvános szertartásokban valé részvét miatt rendi tanácskozmányokat nem tartottak, a rend fensőbb hivatalnokait is megválaszták a következőleg: Kormánysegédek lettek: Viliger Kal József, Jaeger Szal. Ferencz, Horváth Cyrill, Tót Jánost, Schirhuber Móricz, Jaeger Agoston és Somhegyi Ferencz. Kormánytanácsadók: Dornay István, Lutter Nándor s Nagy Márton.

(A kegyes tanítórend házfőnökei) e hó 23-án választattak meg a következő eredményvel: Faeth Alajos lett budai, Csákos Elek debreczeni, Poleszni Imre kecskeméti, Kusocsa Kristóf kisében, Ribizinszky Adolf kolozsvári, Békefy Károly lévai, Vashegyi Alajos magyaróvári, Rappensberger Kajetán nagy-becskereki, Berzay Elek nagykanizsai, Léway Zsigmond nagy-károlyi, Némethy Ferencz nyitrai, Nagy Márton pesti, Schrötter János privigyei, Polányi Ferencz róza-hegyi, Korecz Lőrincz s.-alja-újhegyi, Mihály Alajos selmezi, Baranyai Zsigmond eszegi, Polák Gergely szegyi, Prichenfried József mármaros-szigeti, Ujváry János tatai, Vengrietzky József temesvári, Cserbay István trencsáni, Saiff János váci, s Magyarász Ince veszprémi házfőnöké. A rend főkörmányzója pedig házfőnöki helyettesekül Riedl Györgyöt és Besterzest. Koncz Nep. Jánost Korponára, Németh Alajos Podolinba nevezték ki. A rend ujonczainak mesterévé ismét Ruth János választottat meg.

(A beregszászi ev. ref. gymnasiumban) az első évi tanfolyam f. év október 3-án nyílik meg. A tanulók megjelenésének és beiratásának vég-határnapja október 1. Egy évi tandíj 8 ft., a mi fél évenként előre fizetendő; kézi könyvek itt helyben, rendes áron kaphatók lesznek. A szülők, kik gyermekeiket tanítás végett ez évre Beregszászba vinni kívánják, szándékuknak szeptember 15-ig az ottani iskolai előjáráságnál bejelentésére kéretnek.

Közintézetek, egyletek.

(A magyar tudományos akadémia) a m. orvosok és természetvizsgálók maros-vásárhelyi gyűlésén testületileg van képviselve, még pedig a következő tagok által: Kub. nyi. Agoston igazgató tag vezető a küldöttséget, melynek tagjai: Fridvaldszky Imre és Nendtvich Károly rendes, Arányi Lajos, Balogh Kálmán, Botka Tivadar Hunfalvy János, dr. Kovács Sebestény Endre, dr. Markusovszky Lajos, Morócz István, Henszelmann Imre, Ney Ferencz, Römer Floris, dr. Rózsay József, a gyűlés pénztárnoka, Szabó József a gyűlés titkára, és Xantus János levelező tagok, valamint Dudik Beda kültág.

(A magyar gazdaságnak egyletének) közlebbi választmányi gyűlésén, az elnök által kezelt inséges pénzekről szóló számadások megvizsgálattván, az elnöknek, Damjanich János özevegének, e tárgybeli bugzó és tapintatjeses működéséért jegyzőkönyvileg köszönetet szavaztak. A benyújtott számadás részletei következők: Bevétele: Az egylet által kibocsátott ivenek 4289 ft. 23 kr., a pesti levelesfőzészre készpénzben 528 ft. 60 kr., vidéki levelesfőzészre begyűlt 16,268 ft. 16 kr., bazar tiszta jövedelme 40,602 ft., összesen 61,687 ft. 99 kr., még be nem váltott 18 arany és 5 ezüst forint. Kiadás: Pesti levelesfőzészre készpénzben kiadott 561 ft. 0 kr., szolnoki konyhára készpénzben 1110 ft. 83 kr., közegeknek levelesfőzészre 17,474 ft. 79 kr., gróf Batthyány Lajosné mint megbízott választmányi tag által elosztott 40,602 ft., összesen 59,749 ft. 22 kr. Maradt még az egylet rendelkezése alatt 1938 ft. 77 kr. és beváltatlan 18 db. arany és 5 db. ezüst forint. Ezután az elnök által több rendbeli adomány jelentett be, u. m. a pápai kaszinótól 1100 ft. és 3 arany. Kécs Lajosnéól az alapítandó árva leány-növelde tőkájére 153 ft. 2 arany. Továbbá a decz. 20-án tartandó sorshúzásra több értékes nyeresendő tárgy, melyek mint ajándékok br. Jeszenák özevegétől gr. Eszterházy Istvánné, Damjanich Jánosné, Vermes Gáborné, Draskóczy br. Jeszenák Lujza, Náway Pálné, és Cseremiszký Csorba Hermine asszonyságotól küldettek be. Végre az okt. 3-án tartandó kiállítás díjazására gróf Zichy Pál Ferenczné 5, Damjanich János özevegye, és Grün Jánosné 2, gr. Pejachevich

Pálné, báró Prandau Etelka, Erdődy Sarolta, Hajós Józsefné, Tóth Lőrinczné, Cseremiszký Miklósné és Vitális Mórné egy-egy aranyat ajándékoztak. Új rendes tagnak bejelentett özv. Lengyel Lukácsné Erzsébetvárosból és Micsinyey Hermine kisasszony.

(Orvosegyletet akarnak alakítani Győrött,) e tekintve azon üdvös hatást, melyet az ily testületi működés mind magára az illető szakmára, mind egyesek tapasztalatainak bővítésére gyakorolni szokott: e jó szándékunk csak teljesezését kell óhajtanunk.

Mi újság?

(Az akadémiai palota szobrai.) Az akadémia palotájának külsejére vonatkozó közleményünket, mely egyik közlebbi számunkban volt olvasható, bővebb értesítés után, következőleg igazíthatjuk ki. Azon díszítmények sorában, melyek szembe a Lloyd épülettel a palota főhomlokzatán lesznek alkalmazva, a nagy terem fölött, az Iszó által faragott országzimeren és a hasonlókép általa készült, azzal egy sorban látható 8 géniuszon kívül, az akadémiai hat tudományi osztályt, — a történelmi, törvény, nyelv, természet, matematikai és bölcsészeti tudományokat, — a híres Rauchnak egy igen jeles utána, berlini Wolf szobrász és tanár mintájára után készült hat alak allegorizálal fogja ábrázolni. Ugyan így, a Dunára szolgáló homlokzaton, a kis terem fölött, négy alak a költészetet, államtudományokat, archaeológiát és földtant. A fő- és a Dunára, meg az akadémiai utcára szolgáló homlokzatok szegletlein, és illelőleg véglein, színvonalban a második emelettel, a tudományok fejlődésére hatalmas behatott, és a képzőművészetben kulmináló férfiak alakjait fogjuk látni: Révaynkat, — Iszó által készült minta után, — Newtonét, Leibnitzét, Des Cartesét, Galileit, és a nagy Rafaelét, ez utóbbiakat is mind jeles művészek mintájára után készítve, azon öltözék és viseletben, mely azon koré vala, melyben éltek. Végre az akadémia palotájának bezejében számos fülke (Nischen) alkalmaztatott a földszinti, első és második emeleti tornácok hosszában oly czéllból, hogy jeles írónk és tudásaink szobrai befogadják. Higgyük és reményljük, hogy nincs távol azon kor, midőn ezeket is be fogja tudni tölteni a hazafiai kegyelet.

(A pesti állatkert) alapszabályai felsőbb helyen megerősítést nyertek. Egyuttal megemlítjük, hogy azon farkas, melyről a minap eszótunk, Szomjas Ignác ur ajándékokból már megérkezett, még pedig másodmagával. Ezóta ugyanis még egy farkastára került, melyet említett hazánkfiá szintén az állatkertnek ajándékozott. Az eddig begyűlt vadak ideiglenesen a pesti egyetemépület udvarán vannak elhelyezve.

(A császárfürdői elnevezési éj.) Egy ünnepegyről akarunk szólni, melyet vasárnap tartottak s mégis csütörtököt mondtak. Már a megelőző napokban őrísi falragaszok hirdették a Pesten még nem látott nagyszerű fényes látványokat. A hirdetémények alá egyszerű „rendezőség” volt írva, a név gondos elhallgatásával. Kik a rendezők, tapogatóztunk, a nélkül, hogy reakjok találtunk volna, míg utóbb Álványi és Bulyovszky urakat hallottuk emlegetni. A kiváncsiság elcsalt bennünket; de még ott tapogatóztunk igazán, midőn fény helyett kétes homályt, a nagyszerűből pedig épen semmit sem találtunk. A gőzhajó kiszállójánál a „Császárfürdő” föliratú nagy transparent lámpáit is hátulról kezdék gyújtogatni s olyan furcsán jött ki, hogy az első betűk mécei, talán szégyenletökben, behunyták pislogó szemeket. A hajóból kiszállva, egymás tyukszemén tapodó s zugoló 5-6 ezer embert találtunk. Nehány álarozos is lézengett itt-ott; ezek mulathattak legjobban; mert egyéb élvezet hiányában a nagyközönség elcsöpte és mulattatta őket. Ilyen volt az aug. 21-iki éj a császárfürdőben, mely csak annyiban emlékeztethetett Velenczére, hogy később a kelő hold fénye ép oly tisztán világított, mint Velenczében. Gondola sem volt, hanem e helyett ezer meg ezer ember gondola, mily szépen reá van szedve.

(A természetvizsgálók marosvásárhelyi nagygyűlésére) e hó 20-ig csak Pesten 238-an irattak be magukat, köztük néhány magas áll-láau egyén a helytartóságtól és királyi táblától. Bécsből Hebra, Stelling, Carion tanárok s többen.

(Szalay László új sirja.) Szalay László hült tetemeit e hó 21-én helyezték át azon új sirboltba, melyet szamáru Vörösmarty sirja mellett készítettek a kereseméti temetőben, hol elhunyt jelesünk hamvai most már allandó nyugalommal fognak találni.

(A magyar akadémia palotájára) újabb szép adakozás történt. Gróf Trautmannsdorf Ferdinánd, békésmegyei birtokos és cs. k. követ a bádeni udvarnál, 2000 ftot adott a palota építésére.

(A váci kath. legényegylet) aug. 21-én saját helyiségén Scharnbeck tanár „Elégedetlen favágó” című színművét hozta színre. Az előadást tudósítónk nem mondhatja ugyan sikerültnek, de az ezt követő szavlatok jóformán kipótolák annak gyengességét, annyira, hogy a szép számmal megjelent közönség teljes meglepéssel távozék. Ugyanez ünnepély alkalmával az egyleti tagok által készített több rendbeli műtárgyak voltak megtekintés végett kitőve, melyek általános dicséretre lettek méltatva. — Az ünnepegyt nagyban emelte a püspök ur ő miga, mint ezen jótékony egylet elnökének, és társaságában megjelent számos főpapnak jeleléte.

(Félhívás a kisdudókhöz) Váczirol az itteni szülők érdeke és kívánata folytán bátor vagyok azon kisdudó tanítókhöz — kik anyagi állásukat javítani óhajtanak, vagy a kiknek még bizonyos állomásuk nincs, felszólítást intézni: sziveskedjenek magukat alólírothtal, vagy személyes, vagy pedig írásbeli érintkezésbe tenni, hogy a helyben oly nagy hiányzó, és szükséges „kisdudó” felállítását iránt, közreműködésök mellett sütkeres lépéseket tenni lehesen. — Ne rettentessen vissza az érdekeltek közül senkit azon sajnos körülmény: hogy volt már Váczon ez előtt is kisdudóvoda, de részvét hiánya miatt nem volt képes magát fenntartani. A sürgető szükség naponként érezhetőbb teszi annak hiányát, minél fogva biztosítva lehet az illető — hogy ezen-től jó helyzetben fogja magát fenntarthatni, s jövendő éj is biztosítva lesz. *) — Árvay József.

(Meyerbeer-ünnepegy) lesz a nemzeti színházban a jövő hó 3-án. Ez alkalomra a nagy zeneszerző „Hugenották” című dalművét fogják adni.

(Az első műkedvelői előadás Hajdu-Dorogon.) A mint bennünket tudósítanak, e hó 18-án Hajdu-Dorogh városában, a helybeli ifjuságból alakult műkedvelői-társulat színi előadást tartott az ottani iskolai könyvtár gyarapítására. Ez volt az első műkedvelői előadás Hajdu-Dorogon. A „Meghazasodtam” című vígjátékot adták, Házy Károly színi rendezése mellett. A város összes értelmiségén kívül, számos a műveltebb osztályba tartozó iparos és mezei gazdálkodással foglalkozó helybeli lakos jelent meg, s nagy gyönyörűséget talált az előadásban, mely oly összességben folyt, hogy az előadókknak egyenkint és összesen dicséretre vált. A derék ifjuság a most folyó iskolai szünnapokat még hetenkint kétszer tartandó műkedvelői előadásra szándékozik fölhasználni szintén az iskolai könyvtár javára. E jó szándék annyival inkább elismerésre méltó, mert míg egyrészt a hiányzó színészetet pótolva ügyességök által a város közönségének nemis élvezet nyujtanak, másrészt hasznosan működnek közre a nemzeti művelődés és fölvilágosultság érdekében.

(Különös pör) folyt a napokban a nemzeti színház és a pesti német színház igazgatója között. Ezen közlés felvételére, más lapok is tisztelettel felkéretnek.

(Jótékony segély.) Gr. Batthyányi Lajos özevegye az erdélyi vízkárosultak segélyezésére 2000 ftot küldött gr. Bethlen Jánoshoz. Ez özevegyt a pesti bazár részére utólagosan befolyt pénzekből áll, részint pedig a gr. Károlyi Györgyné ő miga által Svajczban rendezett gyűjtés eredménye.

(Tünemény.) Mint a „P. H.”-nek írják, e hó 8-án esti 9 óra tájban Ungváron, délnyugati irányban egy láng-vörös testet láttak többen; minthogy azonban felhős idő volt, nem igen vehették ki, tulajdonkép mi volt. Nagysága változó-nak látszott, hol nagyobb, hol kisebb, néha megközelítette a teli holdét. A tünemény mintegy 5 perczig tartott. Tudatlan emberek sárkánynak mondták már t. i. olyan sárkánynak, milyenen a garabonciás diákok szoktak nyargalozni. A tudósok pedig följö bölcsezen hallgattak.

(Rajta vészelt csaló.) A napokban egy württembergi kőfaragó-mester Győrötti barátságát kötött egy morva születésű pinczérrel; amaz ezt éjjeli szállásra magához is hivta s elhatározta, hogy e hó 16-án hajnalban a vaspályán együtt elutaznak. Ugyis történt volna, de a vaspálya közelében a pinczér zavarba látszott jönni, hogy tárczáját az éji szálláson felejtette. Siessen vissza, szót a württembergi. Később nem győzte amaz várni e jegyet kért, de csodálkozására, nem volt képes fizetni, mert 383 frnyi pénztől megfosztott. Most kezdett előtte világos lenni a dolog. Visszafordult a pinczér keresésére, de az már Téthig mert, s Téthen kocsit fogadott Pápára. De az éber megyei pandurhadnagy nyomon érte, a gombai csárdánál elfogta s jelenleg a városi börtönben ül. A gyámoltalan württembergi 17 ft. hiánnyal pénzt visszakapta.

(Üngylikos rabló.) Déghen az urasági kertben egy rabló, ki már a nyomozó csendőrök elől nem menekülhetett, magát szíven lötte. Előbb egy mellette álló pandur sebezett meg halálosan.

(Halálhírad.) E hó 21-én a nemzeti színház egy régi hű zenészt temették el, ki a nemzeti színháznak fennállása óta folyvást rendes tagja volt, mint violoncellista. Neve Kassoni. Az összes zenekar a karmesterekkel és a színház több tagja kísérte a régi bajtárs koporsóját.

Nemzeti színház.

Péntek, aug. 19. „Gauthier Margit.” Dráma 5 felvonásban Ifj. Dumas Sándor után fordította Bulyovszkyé.

Szombat, aug. 20. Az ünnep miatt a színház zár va volt.

Vasárnap, aug. 21. „Liliomfi.” Bohózat 3 felvonásban. Szilgietitől.

Hétfő, aug. 22. „Egy kis visszesség.” Vigj. 1 felv. Franciaából ford. Gerstl V. Ezt követte három táncgyűlés. Végül „Az elkényeztetett férj.” Tréfa 1 felv. Franciaából ford. Szerdahelyi K.

Kedd, aug. 23. „Macbeth.” Opera 4 felv. Zenejét szerzé Verdi.

Melléklet a Vasárnapi Újság 35-ik számához 1864.

(Szerda, aug. 24. „Sheridan.” Színjáték 4 felv. Franciaából ford. Csepregi. Csütörtök, aug. 25. „Borgia Lucretia.” Opera 3 felv. Itálj.Bidera. Zen. szerzé Donizetti.

Budai népszínház.

Aug. 19—24. „A georgiai nők.” Vigdalmú 3 felv. Zenejét szerzé Offenbach Jakab. Aug. 25. „Dunanon apó és ja utadsza.” Vig operette 3 felv. Offenbachól.

Szerkesztői mondanivaló.

7802. N.-Várud. H. A cikk második önálló részét legközelebb közölni fogjuk. Az első tüzetes tárgyalást igényelne.

7803. Zalatna. L. B. Sajnáljuk, hogy a jelen viszonyok között a cikket fölr kell tekinteni. Részünkül meg vagyunk győződve, hogy az a legnemesebb szándék lesz, mindegy, hogy van írva, hogy könnyen azon hitre bírhatna némelyeket (a kik tekintete veendők), mintha nemzetiségi ellenségeskedés sugallta volna, mitől pedig távol akarunk maradni.

7804. Gräfenberg. K. L. A közlemény oly időben jött, midőn annak az e tárgyú cikkek terén a legjobb akarat mellett sem szoríthatunk egyhamar helyet. Különbön pedig az efféle abstract okoskodások helyett jobban is szeretnénk mi azon helyről fejenyeket, melyek hatása, meggyőző ereje szászor biztosabb amannál. Utolsó szavunkat egyébrint fűzöttartjuk.

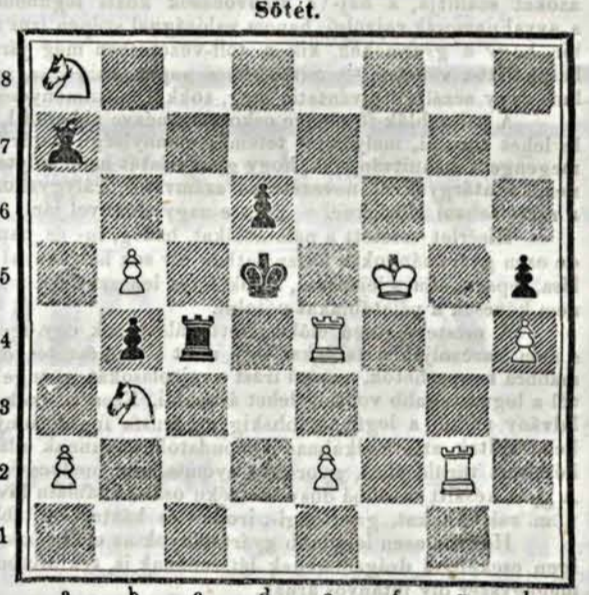
7805. Albitz. S. K. A kívánt adatokkal egyáltalában nem szolgálhatunk, nem lévén semminemű tudomásunk a kérdéses férfi személyes viszonyairól.

7806. B.-Ujfal. M. K. A mi használatát a be-küldött közleményekben, időszakiint következni fog.

7807. Hanva. Mára várjuk az érteket fél hazatekészet, s a végválasz, mely különben előre tudható, azonnal indul.

SAKKJÁTÉK.

244-dik sz. feladv. — Speyer Mihálytól (Berlinben).

Világos. Világos indul, s 3-ik lépérete matot mond.

A 239-dik számú feladvány megfejtése. (Zagya Imrédtől Debreczenben).

Világos. Sötét. Világos. A) Sötét. 1. Vh8—h8 Bg4—g8A) 1. d7—e6; 2. Hc6—d4 tetsz. sz. 2. Vh8—b8 Kd6—d7 3. H—v. F—fmat. 3. Vh8—c7tmat.

Helyesen fejtették meg. Veszprémben: Füllöp József. — Pesten: Cselkó György. — Vekerle László. — Szent-Király-Szabadján: Fürst Sándor. — Halaszon: Nagy Ferencz. — Nagy-Emökén: J. F. P. (A Huszárral történetből első lépést, bő-re állítandó Világos gyalog gátolná meg. — Pécsen: Rittkay János (az előbbi is).

TARTALOM.

Márton István (arckép). — Péter király. Zilahy Imre. — Egy birodalom története (vége) — Pusztai látogatás (két képpel). — Az ember test érzéketlensége a tűz és izzó vas iránt (vége). Dr. Bardecz Lajos. — Időjósá-tok. Balla Károly. — Kincskereső. Kocsár Mihály. — Vörös Janosi zenebadája Bajorországban. — Egyveleg. — Tárház: Irodalom és művészet. — Egyház és iskola. — Közintézetek, egyletek. — Mi újság? — Nemzeti színház. Budai népszínház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti naptár.

Feloldó szerkesztő Pákh Albert. (Lak. magyar-utca 1. sz.)

HETI-NAPTÁR.

Hónapi-és hetinap.	Katholikus és Protestáns naptár.	Görög-orosz naptár.	Izraeliták naptára.	☉ Nap	☾ Hold
Augusztus—Szeptember	Auguszt. (ó)	Auguszt. (ó)	Ab Rosch	ok v. 6. p. 6. p.	ok v. 6. p. 6. p.
28 Vasár. R 15 Ágost. p. B 14 Ágost	16 D 10 Diom	16 D 10 Diom	26	155 21 5 13 6 48	113 37 1 33 4 32
29 Hétfő Ker. János fejt. János fejt.	17 Miron	17 Miron	27	156 19 5 15 6 45	125 37 2 32 5 4
30 Kedd Lúia Róza Benő	18 Florus	18 Florus	28	157 17 5 17 6 43	137 33 3 32 5 30
31 Szerda Rajmund hitv. Paulin	19 Ender	19 Ender	29	158 15 5 18 6 42	149 26 4 28 5 56
1 Csütört. Egred, Verena Verena	20 István	20 István	30 Roschod.	159 13 5 19 6 40	162 17 5 33 5 19
2 Péntek István, Kaliszta Efraim	21 Pádé	21 Pádé	1 Elul Ros	160 11 5 20 6 37	173 8 6 35 6 43
3 Szomb Mansvet püsp. Albert	22 Agathonik	22 Agathonik	2 Sabbath	161 9 5 21 6 36	185 1 7 39 7 6

Hold változásai: ☉ Ujhold csütörtökön 1-én, 7 óra 24 perczot reggel.

Epen most jelentek meg
Heckenast Gusztáv könyvkiadó-hivatalában Pesten
 (egyetem-utca 4-ik szám).

s minden könyvárusnál és könyvkötőnél Magyar- és Erdélyországban
 kaphatók a következő,

1865-dik évre

szóló, mind tartalmuk, mind csinos és izletes kiállításuknál fogva
 általában kedvelt

NAPTÁRAK.

István bácsi naptára,

családos házigazdáknak s gazdasszonyoknak, népnevelőknek,
 helység-elöljáróknak, iparosoknak és földmivelőknek való
képes-kalendárium.

MAJER ISTVÁN.

X-ik évi folyam. Sok képpel. Ára füzve 50 krajczár.

Magyar gazdasszonyok naptára.

Hasznos évkönyv gazdasszonyok és leendő gazdasszonyok számára.
 Sokféle érdekes és mulattató olvasmányal
 ellátva, s egyedül gazdasszonyi és háztartási érdeknek szentelve.

Damjanich Jánosné arcképével.

MEDVE IMRE.

Ára füzve 80 krajczár ausztriai értékben.

Protestans képes-naptár

BALLAGI MÓR, tanár.

XI-ik évfolyam. — Bolti ára 50 krajczár ausztriai értékben.

Határidő-naptár.

Mindennemű hivatalnokok, ügyvédek, jegyzők,
 orvosok, gazdatisztek, utazók és üzerek

Kemény kötésben 1 forint 20 krajczár.

Falusi Gazda naptára.

A földmivelés, kertipar és gazdaság évi közlönye.
 Szerkeszti **Dr. Farkas Mihály**, földbirtokos.
 Állandó konyhakerti falnaptár-melléklettel.
 Első évfolyam.

Ára füzve 80 krajczár ausztriai értékben.

Lidércz-naptár.

Rém-történetek, kalandok, bünesetek, lélek-jele-
 nések, tündérregék, csodás tünemények stb.
 gyűjteménye.

Sok képpel. — Bolti ára 60 krajczár ausztriai értékben.

A magyar nép naptára.

Képes-kalendárium.
 Sokféle hasznos és mulattató olvasmányal ellátva.

TATÁR PÉTER.

Ára füzve 25 krajczár ausztriai értékben.

PAPRIKA JANCSI

képes-kalendárium.

Sokféle hasznos és mulattató olvasmányal ellátva.

TATÁR PÉTER.

Ára füzve 20 krajczár ausztriai értékben.

Pest, szeptember 4-én 1864.

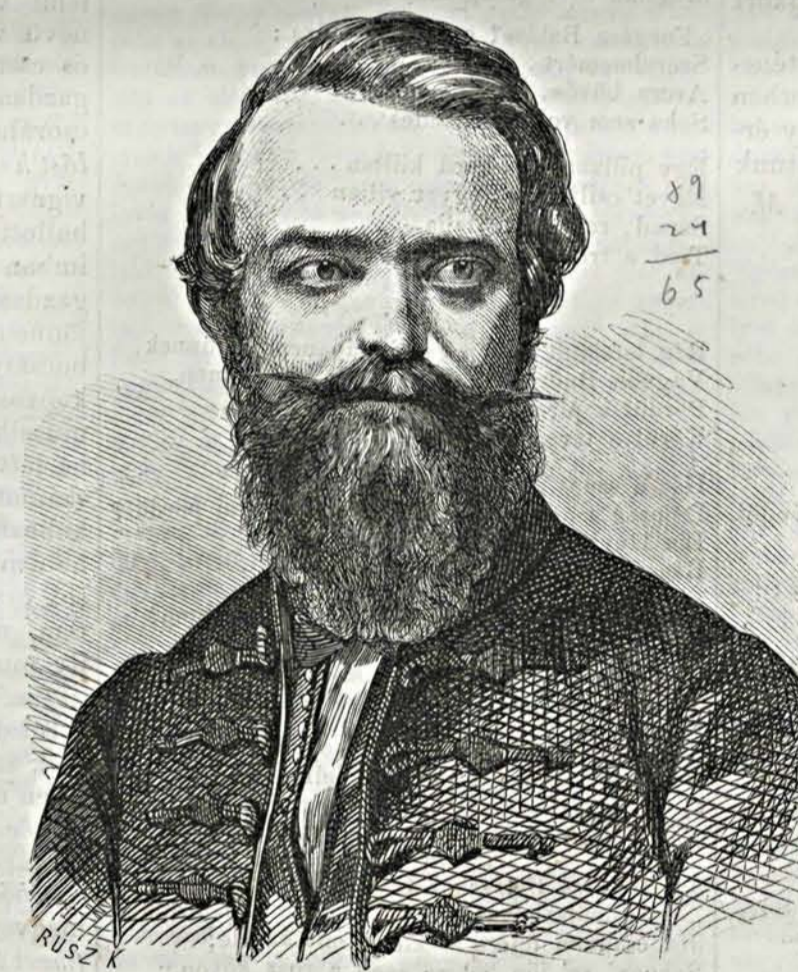
Előzetesi feltételek 1864-dik évre:
 A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. Fél évre 5 ft.
 Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — Csupán Politikai
 Ujdonságok: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokkól, 1863. novem-
 ber 1-től kezdve: Egy, négyszer hasznosított példát sorára, vagy annak helye, egyszeri ígatásnál 10 krba;
 háromszor, vagy többször ígatásnál csak 7 krba számítanak. — Külföldre nézve kiadó-hivatalunk szá-
 mára hirdetmények elfogad, Hamburg és Altonában: Haasenstein és Vogler. — M. Frankfurt-
 ban: Otto Mollien és Jaeger könyvkereskedése; Bécsben: Oppelk Alajos. — és Pesten: a Ker-
 tesz-gazdasági ügynökség is. József-ut, 14. sz. a. Bélyeg-díj, külön minden ígatás után 30 ujkr.

Szabó Károly.

Az Erdélyi Múzeum derék könyvtár-
 noka, kinek arcképét itt bemutatjuk, leg-
 jelesebb történettudósaink sorába tartozik,
 s hazánk multjának megismertetése körül
 szerzett érdemei annál nagyobbak, mert a
 legbizonytalanabb és leghomályosabb kort
 — östörténetünket — választá tanulmányai
 főtárgyául. Bár sokoldalú munkássága
 történetirodalmunk más részeire is kiterjed:
 élete feladatául e kor történetének
 kimerítő és valóságos bírálati megírását
 tűzte ki. Már is sok kétséget oszlatott el,
 s czélra irányult nagybecsű dolgoz-
 taival.

Szabó Károly 1824. decz. 14-
 kén, Körös-Tarcsán Békésmegyében
 született, hol atyja ref. lel-
 kés volt. Az elemi iskolákat
 otthon végezvén, 1833—1842 ig
 a debreczeni főiskolában tanult.
 Jogot Késmárkon hallgatott, de
 ideje nagyrészt már ekkor a
 görög irodalomnak szentelte. Mint
 joggyakornok is töltött ott egy
 évet, azután Pozsonyba ment s
 később 1845-ben Pesten tette az
 ügyvédi vizsgát. Ez időtájt je-
 lent meg az ismert „Tengerre
 magyar” buzdító szózat, mi
 annyira hatott a lelkes ifjura,
 hogy elhatározta, tengerészszé
 lenni. 1846 tavaszán Fiuméba
 ment, hol az első tanfolyamot el
 is végzé, de súlyos betegségbe
 esvén, kénytelen volt hazatérni.
 Néhány hónapot az atyai háznál
 töltött Thukydides fordításával
 foglalkozva. Felgyógyulása után,
 1847 tavaszán Pestre jött, hogy
 résztvegyen a Toldy Ferenc által
 megindított „Magyar tudósok
 tára” című vállalatban, melynek
 czélja volt, az összes magyar írók
 életrajzát és munkáik jegyzékét
 adni, azonban e mű maig is cson-
 kán és kiadatlan hever. — Szabó Károly
 1848-ig dolgozott e vállalatban, melyet
 csaknem teljesen — nyolcz folio kötetben a
 H betűig vitt. Ugyanekkor Szofoklesznek
 Szücs J. által fordított színműveiről, az ere-
 detivel összevetve, részletes és alapos bírá-
 latot irt a „Szépirodalmi Szemlé”-be. Euri-
 pidesz és Szofoklesz színműveiből néhányat

SZABÓ KÁROLY.

a történetet tárgyazó öt első kötetet és az
 ezekhez tartozó okleveleket (X—XII. kötet)
 sajtó alá rendezte. A gróf örökösei öt biz-
 ták meg a még hátralevő három kötet kész
 anyagának összeállításával, s a nagy munka
 befejezésével.

Szabó Károly, gróf Teleki példája és
 buzdítása által ösztönözve, követte hajla-

mat s egészen a történeti tanulmányokra
 adta magát. 1850-től kezdve számos, kivált
 östörténetünket illető, történeti cikket bo-
 csátott közre, melyek nagy figyelmet ger-
 jesztettek. Nálunk a történetnyomozás ös-
 történeteként illetőleg tévutakon járt, s ré-
 gibb tudósainknak egész iskolája névhaso-
 nítás és szójáték segítségével, minden bírálat
 és összefüggés nélkül alkotott elméleteket
 s a nemzeti dicsőség iránti tulbuzgóságából
 népünket a világ legelsőbb népének akarván
 bizonyítani, az önámítást táplálta és törté-
 neti tévedéseket terjesztett. Szabó Károly,

mint ez iskola határozott ellen-
 sége és első nyílt ostromlója
 lépett föl, s míg tévutanaikat czá-
 folgatta, egyszersmind a e korra
 vonatkozó külföldi forrásokat az
 eredeti nyelven tanulmányozva
 és nemzeti hagyományainkkal
 egybevetve, új világot derített
 történetünk kezdetére. Így az
 egykori bizanti írók, Priskosz
 szónok, Biborban született Kon-
 stantinosz, Bölcs Leon császár
 nemzetünkre vonatkozó munkáit
 ismertette s mutatványokat kö-
 zölt belőlük az „Uj magyar mu-
 zeum”-ban; majd „A 888-ki bol-
 gár-magyar háború”-ról, „Eldő
 vajdá”-ról, „A het magyar nem-
 zetség”-ről stb. önálló fölfogással
 irt cikkeket adott ki, s az 1533-
 ki székely krónika hitelességét
 erős okokkal bizonyította be.

1855-ben a nagy-körösi ref.
 főiskolában a görög nyelv tanára
 lett. Itt fordította le Thierry
 Amade „Attila”-ját, s a mult évben
 Thierry nagy munkájának másik
 részét, az „Attila-mondák”-at is
 kiadta magyar fordításban, mind-
 kettőt jegyzetekkel ellátva, me-
 lyekben a francia tudós némely,
 a magyar hagyományokra vonat-
 kozó állításait czáfolja vagy ki-
 egészíti. Itt indította meg tanártársával,
 Szilágyi Sándorral a „Történeti emlékek a
 magyar népközségi és magán életéből” című
 gyűjteményt, melynek első kötetét a „Nagy-
 körösi krónika,” a másodikat több régi
 napló képezi. Ugyanott jelent meg tőle Szofoklesz „Oidipuss király” című színművének
 hű és könnyű fordítása.

